

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 10 Sayı: 51 Volume: 10 Issue: 51
Ağustos 2017 August 2017
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2017.1760>

ALBERTUS AQUENSIS'İN *HISTORIA IEROSOLIMITANA* ADLI ESERİNE GÖRE I. HAÇLI SEFERİ THE FIRST CRUSADE ACCORDING TO ALBERT OF AACHEN'S *HISTORIA IEROSOLIMITANA*

İhsan ARSLAN*
Süleyman GENÇ**

Öz

1095'teki Clermont Konsili'yle fitili ateşlenen Kutsal Savaş düşüncesinin sloganı, Müslüman hâkimiyetini ortadan kaldırarak Kutsal Toprakları ele geçirmek ve yerel Hristiyan halka yardım etmektir. Bu amaçla düzenlenen çok sayıda sefer içerisinde Hristiyanlar açısından en başarılı olanı Birinci Haçlı Seferidir. Buna karşın dönemin İslâm kaynakları bu konuda oldukça yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle Latin kaynakların incelenmesi çok önemlidir.

Birinci Haçlı Seferinin en tafsilatlı ve önemli anlatımlarından olan Albertus Aquensis'in *Historia Ierosolimitana* adlı eserinin incelendiği bu çalışmada öncelikle Birinci Haçlı Seferi'nin Latin kaynakları kısaca sunulmuş, ardından Albertus'un çalışması ana hatlarıyla değerlendirilmiştir. Albertus'un iki ciltten müteşekkil eserinin ilk cildi, Kutsal Savaş çağrısı ile başlayıp Askalan Muharebesi'nin ardından Haçlı liderlerinin memleketlerine dönmeleriyle sona ermiştir. Sonuç olarak Albertus Aquensis'in eserinin hem İslâm hem de Türk Tarihi'nde eksik kalan bir dönem için çok kıymetli bilgiler ihtiva ettiği anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Birinci Haçlı Seferi, Kudüs, Albertus Aquensis.

Abstract

The motto of the Holy War notion, ignited in Council of Clermont in 1095, was capturing the Holy Lands and helping local Christians by ruling out the Muslim dominance. The First Crusade was the most successful one among the campaigns launched for this motives. However, contemporary Islamic sources were rather inadequate on this subject. Therefore, it is so vital to study contemporary Latin sources.

In this study of Albert of Aachen's *Historia Ierosolimitana*, one of the most detailed and important narratives of the First Crusade, the Latin sources on the First Crusade has been briefly presented, and then Albertus's work has been studied in general terms. The first volume of Albert of Aachen's work, which is consist of two volumes, begins with the call for the Holy War and ends on Crusader leaders' returning their homes after the Battle of Ascalon. Since the Crusader activities in this period do not take place as much as necessary in the Islamic sources, it is vital to examine and evaluate the Western sources. As a result, it is understood that Albert of Aachen's work contains extremely valuable information for a period that is lacking in both Islamic and Turkish history.

Keywords: First Crusade, Jerusalem, Albert of Aachen, Historia.

Giriş

Müslümanların Hristiyan güçleriyle ilk karşılaşmaları, Hz. Peygamber (s.a.v.) döneminde Mute Savaşı'yla gerçekleşmiştir. Müslümanlar, Hulefâ-i Râşidîn ve Emevîler dönemlerinde gerçekleşen fetihlerle İspanya üzerinden Batı Avrupa içlerine kadar ilerlemiştir. Emevîlerin yıkılışının ardından Abbasîler döneminde Müslümanların Avrupa'daki hâkimiyetini Endülüs Emevîleri sürdürmüştür. Ancak Müslümanların bu fetih hareketleri sırasında Avrupa'daki devletlerin bir araya gelerek karşı saldırıya geçmeleri söz konusu olmamıştır. Onuncu asırda ortaya çıkıp gelişen bir Hristiyan tarikatı olan ve Papalığın dünyevî gücünü artırmayı gaye edinen Cluny Tarikatı'nın Hristiyan Dünyası'nda söz sahibi olmasıyla bu durum değişmiştir. Papalığın bu yeni stratejisinin en belirgin sonucu Haçlı Seferleridir.

"Kutsal Toprakları Kurtarma" sloganıyla 1095 yılında Clermont Konsili'yle fitili ateşlenen Kudüs hedefli Haçlı Seferleri Dönemi, 1291'de Akkâ'daki son Latin yerleşiminin Müslümanların eline geçmesiyle son bulmuştur. Bu dönemde dokuz büyük seferin yanı sıra Halkın/Köylü Haçlı Seferi, 1101 Haçlı Seferi gibi birçok küçük teşebbüs gerçekleşmiştir. Siyasî, askerî, toplumsal, ekonomik ve dinî birçok nedeni olan bu seferlerin ardındaki en büyük güç Papalık olmuştur. Papalık ve Avrupa Hristiyanları açısından sadece birinci ve kısmen üçüncü seferlerde başarı elde edilmiş, diğer teşebbüslerin tamamı başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bununla birlikte çok sayıda nedeni olan bu seferlerin gerek Avrupa ve yerel Hristiyan halk için gerekse Bizans ve İslâm Dünyası için etkileri asırlar boyu sürecek sonuçları olmuştur. Müslüman beldeler yağmalanıp halk tüyer ürperten biçimde katledilmiş, asırların medeniyet mirası talan edilip yok edilmiştir. İslâm coğrafyasında kurulan Urfa, Antakya, Kudüs ve Trablus Latin devletlerinin yeniden Müslüman egemenliğine girmesi yaklaşık iki asır sürmüştür. Haçlıların tüm kazanımlarını birinci seferde elde etmiş olmaları, bu seferin ehemmiyetini fazlasıyla artırmaktadır.

1. Birinci Haçlı Seferi'nin Latin Kaynakları

* Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslâm Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslâm Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı.

Birinci Haçlı Seferi, İslâm Dünyasında bu denli derin etkiler bırakmış olmasına karşın yeterince irdelenmemiştir. Dönemin İslâm kaynaklarında çok az yer bulan bir konu olması hasebiyle Birinci Haçlı Seferi araştırılırken çağdaş Latin kaynaklara başvurmak bu nedenle zorunludur. Öte yandan Latin kaynaklar da yeterince incelenmemiştir. Birinci Haçlı Seferinin Latin vakayinâme yazarları, Fulcherius Carnotensis, müellifinin ismi bilinmediği için Anonim Haçlı Tarihi olarak da bilinen *Gesta*, Peter Tudebodus, Raimundus Aguilers, Guibertus Novigenti, Radulphus Cadomensis, Robertus Monachus, Ekkehard von Aura, Albertus Aquensis ve Willermus Tyrensis'tir. Bu eserlerden bizzat sefere iştirak edenler Fulcherius, Raimundus, Tudebodus ve *Gesta*'nın isimsiz müellifidir. Bu eserlerden Tudebodus'un birkaç ayrıntı dışında neredeyse *Gesta*'nın birebir kopyasıdır. Fulcherius ise maiyetinde olduğu Baudouin de Boulogne'yun ana ordudan ayrılıp Urfa'ya geçmesi nedeniyle Antakya'nın ve Kudüs'ün ele geçirilmeleri konularında ikinci kaynak konumundadır. Diğer görgü şahidi Raimundus ise eserinde dini motifleri ön planda tutması, tarihi öneme haiz konuları kısaca geçiştirmesi nedeniyle eleştirilmektedir. Guibertus, Radulphus ve Robertus'un eserleri ise müelliflerinin de vurguladığı gibi *Gesta*'nın edebi biçimde yeniden kaleme alınmış halleridir. Zira Birinci Haçlı Seferi'nin en temel kaynağı olarak görülen *Gesta*, henüz yazıldığı dönemden itibaren üslubu nedeniyle eleştirilmiştir. Albertus Aquensis'in *Historia*'sı, tüm bu kaynaklarla kıyaslandığında, ikinci elden bir kaynak olmasına karşın, hemen seferden sonra yazılmış olması, diğer kaynaklarda yer almayan çok sayıda ayrıntıya yer vermesi, muhtemelen çok sayıda görgü şahidinin beyanına dayanması ve sunduğu bilgilerin yerel kaynaklarla da paralellik göstermesi açısından çok kıymetli bir kaynaktır. Eserin kapsamını ortaya koyması açısından yaklaşık sayfa sayıları oldukça dikkat çekicidir. *Gesta Francorum* 45, Raimundus Aguilers 80, çalışması Birinci Haçlı Seferi'nden Kudüs Krallığı'nın 1127 yılına kadar olan tarihini kapsayan Fulcherius Carnotensis'in vakayinamesi ise 176 sayfadır. Buna karşın Albertus'un *Historia*'sı 550 sayfadan müteşekkildir (Edgington, 1998: 55).

2. Albertus Aquensis'e Göre Birinci Haçlı Seferi

Diğer Latin vakayiname yazarlarının aksine Albertus Aquensis'e göre Birinci Haçlı Seferi'nin fitilini ateşleyen kişi Peter l'Eremit ya da Keşiş Pierre olarak da bilinen Pierre l'Hermit'tir. *Historia*'ya göre Haçlı Seferlerinden birkaç yıl önce hacı olmak için Kutsal Topraklara giderken yol boyunca çektiği çileler ve Kudüs'teki Hristiyanların yaşadığı zulümleri gördükten sonra bu toprakların kurtarılması için mücadeleye başladı. Bunun yanında dönemin Kudüs Patriği de Pierre l'Hermit'ten tüm Hristiyanların yardımını getirmesini istedi; ayrıca aynı gece İsa, Pierre l'Hermit'in rüyasına girip patrikten yardım çağrısı için bir mektup alıp Avrupa'ya iletmesini ve tüm Hristiyanları Kudüs'ü kurtarmaya çağırmasını emretti. *Historia*'ya göre Pierre l'Hermit, söylenildiği gibi mektubu alıp Roma'ya giderek Papa'yı bulup durumu izah ettikten sonra mektubu verdi (Edgington, 2013: 15-18). Albertus Aquensis'in hikâyesine göre Papa, bu şekilde harekete geçip önce Le Puy'da bir konsil, sonrasında da Clermont Konsili'ni topladı (Edgington, 2013: 18). Albertus'un bu iddiası, eserinin ilk bölümünde temel kaynak olarak Albertus'u kullanan Willermus Tyrensis tarafından da haliyle tekrarlanmıştır. Öte yandan bu iddia, modern Ortaçağ tarihçileri tarafından kabul görmemektedir (Munro, 1906: 231). Albertus'un diğer tüm çağdaş kronikçilerin aksine neden böyle bir iddia ortaya attığı sorusunun cevabını dönemin siyasi yapısında aramak gerekmektedir. Kendisi de Alman olan Albertus, IV. Henry ile Papa II. Urbanus arasında hüküm süren çekişmede muhtemelen tercihini ırkdaşı imparatorun yanına yapmış, eseri boyunca da gerek Urbanus'un gerekse onun Birinci Haçlı Ordularındaki temsilcisi Le Puy Piskoposu Adhemar'ın rolünü ikinci plana itmiştir.

Sonuç olarak Papa II. Urbanus'un çağrısı büyük yankı uyandırdı ve Albertus Aquensis'in tabiriyle, "farklı diyarlardan ruhanî sınıftan olmayan pek çok soylu ve prens yanında dindarlar kadar, zina yapan, katil, hırsız, yalancı şahit, soyguncu... günahkâr adam seve seve bu yolculuğa akın edip..." Kudüs'e doğru yola çıktı (Edgington, 2013: 16). Bilhassa ilk kabileler göz önüne alındığında, askeri disiplinden yoksun, belki de yegâne ortak noktaları, dinî bağlılıkları ve talan hırsı olan toplulukların yol boyunca sayısız soruna yol açıp muazzam karmaşaya neden olmalarının nedenlerinden biri de Albertus Aquensis'in yukarıda belirttiği sosyal yapıdır.

Papa Urbanus'un hareket tarihi olarak ilan ettiği vakit, hasat yapıp gerekli iaşeler sağlanması için ertesi yılın, yani 1096'nın 15 Ağustos'u ydu. Fakat köy köy, mahalle mahalle dolaşan vaizlerin galeyana getirdiği bazı topluluklar bu tarihi bekleyemedi (Demirkent, 2013: 12). Herhangi bir devletin ya da soylunun liderliği olmadan, düzenli orduların öncesinde yola çıkan, çoğunluğunu, Albertus'un yukarıda zikrettiği gibi macera ya da servet peşinde koşan, suçlu, katil veya köylülerin oluşturduğu, askeri düzenden yoksun, halk hareketine Halkın ya da Köylülerin Haçlı Seferi denilmektedir. Bu sefer konusunda mevcut bilgilerin dayandığı en önemli kaynak Albertus Aquensis'tir.

Albertus Aquensis, Halkın Haçlı Seferini oluşturan toplulukların, başlarında sırasıyla Meteliksiz Walter, Pierre l'Hermit, Gottschalk ve Emicho'nun olduğu dört kabile halinde hareket ettiklerini anlatmaktadır. Albertus'a göre Pierre l'Hermit'in çağrısına cevap veren ilk kişi, Meteliksiz Walter ya da

Gautier Sans Avoir adıyla bilinen bir Fransız şövalyesidir (Edgington, 2013: 15-18; Carnotensis, 2009: 57). *Historia*'ya göre Macar topraklarından yiyecek ve alışveriş ruhsatı olarak geçen Walter, Bulgar Kralı'ndan da benzeri ruhsat talebinde bulundu, ancak Haçlıların yaptıkları tahribat yüzünden bu talep reddedilince şehir dışında otlayan sürüleri yağmaladı. Bulgar askerleriyle aralarında çıkan tartışma çatışmaya dönünce ordusu dağılan Walter askerleriyle birlikte kaçtı.

Walter'ın ordusu, sekiz gün boyunca Bulgar Krallığı'nın ormanlarında ilerleyip yine aynı krallıkta yer alan Niş kentine ulaştı. Şehrin yöneticisine başından geçenleri aktarıp yardım istedi. Şehrin lordu Walter'ın zararlarının tazmin edip Sofya, Plovdiv ve Edirne şehirlerinden güvenli geçiş ve yiyecek satın alma izni verdi. Bu güzergâh boyunca ilerleyen Meteliksiz Walter doğruca Konstantinapol'e vardı. İmparator'dan, sefer arkadaşı Pierre L'Hermit'in ordusu gelene ve birlikte Boğaz'ı geçerek Türklerle savaşına dek kamp kurabilecekleri bir alan ve yiyecek satın alma ruhsatı talep etti. Albertus Aquensis'e göre imparator tüm bu talepleri büyük bir cömertlikle karşıladı (Edgington, 2013: 19-20). Diğer çağdaş Latin kroniklerde Bizans İmparatoru Alexios için hakarete varan ifadeler yer almaktayken Albertus'un, bilhassa eserinin başında, imparator'dan oldukça olumlu bahsetmesi dikkat çekicidir. Öte yandan *Historia*'nın esas kahramanı Godfrey ortaya çıkınca ve bilhassa Antakya muhasarası sırasında bu bakış açısı değişecektir.

Meteliksiz Walter'ın büyük kayıplar vererek de olsa Bizans'a ulaşmasının ardından *Historia*, Pierre L'Hermit'in yolculuğunu anlatmaya başlamaktadır. Albertus'un tabiriyle, "Frenklerden, Svabyalılara, Bavyeralılara, Lorrainelilere kadar, farklı krallıklardan denizdeki kumlar kadar çok" Hristiyan, Kudüs'e gitmek üzere Pierre L'Hermit'in idaresinde Macar Krallığı'nın topraklarına girip Sopron şehrinin kapısı önünde çadır kurdu (Edgington, 2013: 20; Ayan, 2016: 60). En başta herhangi bir sorun yaşanmasa da Zemun şehrine geldiklerinde Pierre, Meteliksiz Walter'ın ordusundan on altı askerin silahlarını ve eşyalarını surlardan asılı halde görünce yanındakilere kaleye saldırmalarını emretti.

Historia'ya göre o gün Zemun'da dört bin Macar, yüz kadar da Haçlı öldü. Kaleyi ele geçiren Pierre, şehirdeki bol erzak yüzünden beş gün daha orada kaldı. Altıncı gün Albertus'un adını vermediği bir kasabadan Pierre'e bir haberci geldi. Gelen mesajda Macar Kralının ülkenin her yanından asker topladığı ve adamlarının intikamını alacağı yer almaktaydı.

Bunun üzerine şehir halkı Dük'ün huzuruna çıkıp Pierre ve beraberindekilerin Hristiyanlıkla ilgilerinin olmadığını söyleyip yaptıkları taşkınlıklardan şikâyetçi oldular. Böylelikle ordusunu toparlayan Dük, Pierre L'Hermit'in ardından yola çıktı. Haçlı kafilesinin artçı birliklerini oluşturan erzak arabalarını ve muharip sınıfı olmayan ahaliyi ele geçirdiler. Ön tarafta durumdan habersiz ilerleyen Pierre, geridekilerden atını hızla sürüp gelen Lambert adında birisi sayesinde yaşananlardan haberdar oldu. Pierre'in tabiriyle "şuursuz Almanların" neden olduğu karmaşayı düzeltmek için ordu geri döndü ve tekrar Niş önlerinde çadır kurdu. Pierre L'Hermit, Dük Nikita'dan özür dilemeye hazırlanırken bin kadar "dik kafalı, ahmak, aşırı sorumsuz, azgın ve disiplinsiz genç" söz dinlemeden şehir kapılarına taarruz etti. Onları gören bin kadar daha genç de taarruza katıldı. İki bin kişilik bu isyancı gençler dışında kalanlar, geride durup bunlara yardım etmiyordu. Saldırganlara destek gelmediğini gören Bulgarlar hemen saldırıya karşılık verdiler. Yoldaşlarının kılıçtan geçirilmesine daha fazla seyirci kalamayan Haçlılar da taarruza geçince bir anda büyük bir çarpışma patlak verdi. Pierre L'Hermit'in Dük'le görüşmeleriyle sükûnet tekrar sağlandığında Haçlılar tamamen dağılmıştı. Pierre borazanlar çaldırarak etrafa dağılan hacıları toplamaya çalıştı. Ancak tüm gayretleri sonunda *Historia*'da verilen sayılara göre kırk bin kişilik ordusundan on bin kişi ölmüş, iki bin arabalık erzakının tamamı kaybolmuş, Pierre'in hazine sandığı Bulgarların eline geçmişti (Edgington, 2013: 21-27).

Historia'ya göre Pierre L'Hermit'in dağılan ordusu, güçlkle kısmen de olsa bir araya getirildikten sonra yol boyu yaşadıkları ve neden oldukları sıkıntılardan sonra Bizans topraklarında da kargaşaya neden oluyor, civar yerleşim yerlerini yağmalyordu. 1 Ağustos'ta İstanbul'a ulaşan Pierre L'Hermit ve ordusu, neden oldukları huzursuzluklar yüzünden beş gün sonra İmparator Alexios tarafından doğruca Boğaz'dan geçirilip Anadolu yakasına yerleştirildi. Erzak ve iâşe yönünden bir sıkıntı yaşamadan bolluk içinde geçen iki aydan sonra "ahmak ve asi insanlar" Pierre'in lafını dinlemeyip civar yerlerde küçük yağma akınlarına başladılar. Çok geçmeden 7,000 piyade, 300 şövalyeden oluşan bir birlik, İznik surlarına yaklaşılabildikleri kadar yaklaşma amacıyla talana çıktılar (Edgington, 2013: 28). *Alexiad*'da bu birliğin yaptıkları, "(...) herkese zalimliğin son mertebesini göstererek, İznik dolaylarını talan etmeye koyuldular. Örneğin ana kucağındaki süt bebeklerini ya parça parça ettiler ya da şişlere takıp ateşte kızarttılar," şeklinde aktarılarak diğer kaynaklarda yer almayan yamyamlık hadisesinden söz etmektedir (Komnena, 1996. 306).

Bu birlik İznik'e üç mil mesafede, Selçukluların hâkimiyetinde bir kaleye rastladı. Kaleye saldırıp ele geçiren yağma birliği, surlar içindeki Hristiyan Rumlar dışında herkesi kılıçtan geçirdi. Kale içindeki bol erzakla keyiflenen askerler, asıl kuvvetler gelene kadar Selçuklu topraklarına akınlar düzenleyebilecekleri iyi bir üs elde ettiklerini düşünüyordular (Edgington, 2013: 28).

Haçlıların mezkûr kaleyi ele geçirdiklerini duyan Kılıçarslan, iki gün sonra geldiği İznik'ten ordusuyla Almanların ele geçirdiği kaleye yürüdü. Kaleye saldıran Türkler, Almanların direnişi karşısında daha fazla uğraşmaya gerek görmeden kaleyi ateşe verdiler. Almanların bazıları yanarak can verirken bazıları surlardan atlayıp ölmüş, kimisi de dışarı çıkınca Türkler tarafından kılıçtan geçirilmişti (Edgington, 2013: 30-31).

Alman birliğinin başına gelenler ana ordugâhta duyulunca, bilhassa piyade askerlerin reisi Godfrey Burel, süvarileri korkaklıkla suçlayınca halk galeyana gelip kardeşlerinin intikamını almak üzere Çarşamba sabahı hazırlandı. Albertus'un sayılarını 25,000 piyade, 500 süvari olarak verdiği Haçlı Ordusu, İznik'e doğru harekete geçti. Kılıçarslan da diğer taraftan yola çıkmıştı. Haçlıların yaklaştığını öğrenince açık alana çıkıp düşmanlarını beklemeye başladı. Yaşanan çarpışmada başta Meteliksiz Walter olmak üzere çok sayıda Haçlı öldürüldü. Piyadelerin reisi Godfrey Burel gibi önde gelen Hristiyanların savaş meydanından kaçması, Haçlıların bozgununu hızlandırdı. Pierre'in ordugâhına kadar düşmanı kovalayan Türkler ordugâhtaki muharip sınıftan olmayan herkesi kılıçtan geçirip bazılarını esir aldılar. Bu katliamdan kaçmayı başarabilen Haçlılar Hersek civarındaki eski, metruk bir kaleye sığındılar. Bir haberciyle durumu ilettikleri Pierre L'Hermit, İmparator'dan yardım istedi. İmparatorun oluşturduğu yardım birliği kaleye gidene kadar Türkler ganimeti ve esirleri alıp çoktan oradan uzaklaşmıştı (Edgington, 2013: 32-35).

Görüldüğü üzere ilk Haçlı kafilesinin asıl kuvvetleri beklemeden giriştikleri bu harekât tam bir felaketle sonuçlanmıştır. Öte yandan Kılıçarslan'ın bu kolay zaferi, Haçlıları, karşılaştığı bu düzensiz gürühten ibaret sayma yanılığısına kapılıp diğer kafileleri önemsememesine ve tekrar Malatya seferine çıkma hatasına düşmesine yol açmıştır.

Papa II. Urbanus'un belirlediği hareket gününü beklemeyenler, Pierre L'Hermit'in ordusuyla sınırlı değildi. Keşiş Pierre dışında Gottschalk ve Emicho komutasındaki iki Alman kafilesi, orduların düzensiz yapısı nedeniyle Halkın Haçlı Seferleri arasında sayılırken tamamen Alman kaynaklı olmaları hasebiyle bazı kaynaklarda Alman Haçlı Seferi olarak da geçmektedir.

Historia, sözde Kudüs'e gitme amacıyla harekete geçip Avrupa'da talan ve yağmaya girişen toplulukları Gottschalk'ın ordusuyla başlatmaktadır. Albertus, Gottschalk'ın ordusu için ağır ifadeler kullansa da Gottschalk'ın Kutsal Topraklara gitmek için can atan bir papaz olduğu görüşündedir (Edgington, 2013: 35).

Albertus Aquensis'e göre Gottschalk'ın etrafında topladığı kalabalık birkaç günlük huzur evresinden sonra "aptalca aşırı içip" etrafta dolaşmaya, hırsızlık yapmaya başladılar. Albertus'un ifadeleriyle, "asi, gün görmemiş, kaba alışkanlıklarını sergileyen ahmak insanlar gibi hepsini anlatmaya dilimizin varmayacağı (...) suçlar" işleyip pazarda genç bir Macar'ı bıçakladılar. Yapılanlar Macar Kralı'na bildirilince kral, ordusuna hazırlanmalarını, hacılardan hiçbirinin bağışlanmamasını emretti. Bunu duyan Haçlılar, Albertus Aquensis'e göre Belgrat yakınlarında Aziz Martin Manastırı civarında toplandı. *Historia*'ya göre, iki ordu karşılaştığında Almanların sayıca kalabalık olduğunu gören Macarlar, silahlarını bırakıp teslim olmaları ve af dilemeleri halinde işledikleri suçları kralın affedeceğini söylediler. Zor durumda kalan Haçlılar bu teklifi kabul edip silahlarını ve tüm paralarını Macar subaylarına teslim edince Macar Ordusu katliama girişti. Albertus, o sırada orada bulunan ve canını zor kurtaran kaynağının yemin ederek "Belgrat Ovası'nın tamamen cesetle ve kanla kaplandığını, bu şehadetten sadece birkaç kişinin canını kurtardığını" söylediğini kaydetmektedir (Edgington, 2013: 35).

Albertus Aquensis, aynı yılın yaz aylarında, başlarında kimin olduğunu belirtmediği bir topluluğun, Pierre L'Hermit ve Gottschalk'tan sonra "ilahi aşkla haç işaretleri kuşanarak" yollara düştüklerini söylemektedir. Bununla birlikte bu topluluğun "zinadan vazgeçmediğini, kadınlarla-kızlarla eğlenmeden geri durmadıklarını" da ekleyip kınamaktadır. Bu grubun tüm şehirlere dağılmış olan Yahudi topluluklarına saldırdıklarını anlatmaktadır. *Historia*'ya göre Yahudilere karşı girişilen ilk katliam, Cologne kentinde, şehirdeki Hristiyanlarca gerçekleştirilmiştir. Albertus'un aktardığına göre, Hristiyanlar aniden şehirdeki küçük Yahudi cemaatine saldırıp evlerini ve sinagoglarını yıktılar. Gece karanlığında kaçmaya çalışan iki yüz Yahudi'yi fark edip hiçbirini sağ bırakmadılar. Sonra da tüm mallarına el koydular (Edgington, 2013: 37-8).

Albertus Aquensis, bu olaylardan kısa süre sonra yollarına devam eden Haçlıların, Mainz'e ulaştıklarını söylemektedir. *Historia*'ya göre, bu sırada bölgenin en kudretli adamlarından olan Kont Emicho, beraberindeki kalabalık Alman ordusuyla Kudüs'e doğru harekete geçmeden diğer yerlerden gelecek hacıların varmasını bekliyordu (Edgington, 2013: 38).

Historia sadece Mainz katliamından, ancak tafsilatıyla söz etmektedir. Albertus Aquensis'e göre Mainz şehrindeki Yahudi cemaati dindaşlarının uğradığı katliamı duyunca canlarını kurtarabilmek için paha biçilmez hazinelerle birlikte şehrin piskoposu, Ruthard'a sığındılar. Piskopos, para karşılığında Yahudileri, Kont Emicho ve beraberindekilerin gözlerinden uzaktaki evine aldı. Ancak şafak vakti Emicho

ve adamları kapıları kırıp içeri girdiler ve yaklaşık yedi yüz civarında Yahudiyi yaşına ya da cinsiyetine bakmadan kılıçtan geçirdiler. Albertus, nakletmenin dahi korkunç olduğunu söyleyerek yaşananları şöyle aktarmaktadır: “(...)Hristiyan düşmanların, onlara, ufacık çocuklara nasıl hücum ettiklerini, küçük-büyük demeden hiçbirinin canını bağışlamadıklarını gören Yahudiler, kendi yoldaşlarına, çocuklarına, kadınlarına, annelerine ve çocuklarına dönüp birbirlerini öldürdüler. Göğsünde çocuğunu emziren anneler – nakletmesi dahi korkunç – yavrularının boğazlarını kesiyor, sünnetsizlerin silahlarıyla öldürülmektense kendi elleriyle ölmeyi tercih edip birbirlerini bıçaklıyorlardı” (Edgington, 2013: 38).

Historia'ya göre Emicho, çok az Yahudi'nin kaçabildiği, bir kısmının da ölüm korkusuyla Hristiyan olduğu katliamın ardından Macar Krallığı istikametinde ilerleyişini sürdürdü. Albertus, sayısını, 3,000'i süvari toplam 200,000 asker olarak verdiği Alman Haçlı Ordusunun önde gelen isimleri olarak Emicho, Clarembald ve Thomas isimlerini zikretmektedir. Kendilerinden önceki kabilelerin neden olduğu kargaşa ve kaostan ötürü Macar topraklarından geçiş izni alamayan Emicho, sınırı izinsiz geçip Wieselburg Kalesi'ni kuşattı. Haçlı Ordusu, kaleyi ele geçirmek üzereyken surlarda gedik açtığı sırada sebepsiz biçimde Emicho'nun ordusu dağıldı. Ordunun önde gelenlerinin kaçtığı gören askerler de kaçmaya başladı. Bunun üzerine Macarlar tüm güçleriyle taarruza geçip Haçlıları kılıçtan geçirdi. Albertus, kale çevresindeki Tuna ve Leitha nehirleri binlerce cesetle kaplandığı için epeyce süre suyun görünmediğini söylemektedir. Yaşanan bozguna rağmen Emicho, Clarembald, William ve Thomas gibi Haçlı liderleri kaçıp yara almadan canlarını kurtardılar. Albertus, Alman Haçlı Ordularının yaşadığı bu yenilgileri, ordu içindeki zina, iffetsizlikler ve ilahi adaleti sağlamak için değil, para hırsından dolayı gerçekleştirdikleri Yahudilere katliamları yüzünden Tanrının cezalandırması olarak görmektedir (Edgington, 2013: 40-41).

Sonuç olarak Albertus Aquensis, Haçlı Seferi sırasında gerçekleşen Yahudi katliamlarını kınayan bir üslup kullanmaktadır. Bu nedenle yaşananların en azından eğitilmiş Hristiyanlarca tasvip edilmediği sonucu çıkarılabilir. Ancak diğer dönem kaynaklarında bu katliamlardan söz edilmemiş olması dikkat çekicidir. Öte yandan modern tarihçiler de Yahudi katliamına karşı duruş sergilemektedir. Her ne kadar Yahudilerin, tefecilik sayesinde dönemin finans gücünü ellerinde buldurmalarının, Hristiyanlar arasında bu azınlığa karşı nefret oluşmasına yol açtığını söyleyerek satır aralarında katliamı izah çabasına girseler de genel olarak Yahudi katliamını telin etmektedirler. Bununla birlikte modern tarihçilerin izah uğraşı, dönem kaynaklarının gösterdiği net karşı duruşu ortaya koyamamış olmaları, günümüzde yükselen Haçlı Tarihi yazıcılığının objektif olabilme konusunda Albertus Aquensis'in dahi gerisinde kaldıklarının en bariz göstergelerinden biridir. Bunun yanında Yahudi katliamını dahi tevil çabasına giren bu yeni bakış açısının, Birinci Haçlı Seferi'nin ilerleyen safhalarında Müslümanlara karşı uygulanan çok daha büyük katliamları objektif değerlendirmesi beklenemez.

Albertus Aquensis, *Historia*'sının ikinci kitabına Birinci Haçlı Seferindeki asıl kuvvetlerin yola çıkışıyla başlamaktadır. Müellifin anlatımının odağında Aşağı Lorraine Dükü Godfrey de Boulogne (ya da Bouillon) olduğu için hikâyesine, haliyle Godfrey, ağabeyi Eustace de Boulogne ve kardeşi Baudouin de Boulogne'in ordularıyla birlikte 15 Ağustos'ta Kudüs'e gitmek üzere yola çıkışıyla başlamaktadır (Edgington, 2013: 43).

Historia'ya göre Macar topraklarından Baudoin'in rehin olarak verilmesiyle güvenli geçiş ve alışveriş ruhsatı alan Godfrey de ordusuna kesinlikle yağmaya kalkışmamalarını, herhangi bir huzursuzluğa neden olmamalarını, aksi takdirde ölümlerle cezalandırılacaklarını ilan etti. Böylelikle herhangi bir sorunla karşılaşmadan Tuna'nın kollarından olan Drava nehrine kadar ulaştılar. Ordunun kalanının ağaç kütükleri ve asmalarla nehrin karşısına geçtiği ayrıntısını vermektedir (Edgington, 2013: 47). *Historia*'da anlatılanlara göre tüm ordu karşıya geçtiğinde Macar Kralı elindeki rehineleri cömert hediyeler verip serbest bıraktı.

Albertus'a göre Godfrey, daha önce Pierre L'Hermit komutasındaki ordunun yağmalayıp yaktığı Belgrat'ta geceyi geçirdi. Sabah yola çıkacakları vakit Bizans elçisi ordugâha ulaştı. İmparator, hâkimiyetindeki topraklara girdiklerini, talan ve kargaşa çıkarmamaları kaydıyla erzak alışverişi için izin verileceğini bildirmişti. İmparatorun iyi niyetini gören Godfrey, ordusuna yağmayı yasakladı. Bu şekilde Niş şehrine vardıklarında büyük bir bolluk ve imparatorun hediyeleriyle karşılaştılar. Niş'te dört gün geçirdikten sonra Sofya'da, oradan sonra ulaştıkları Plovdiv'de de benzeri bolluk ve hediyelerle karşılandılar. Sekiz gün kaldıkları bu şehirde, Fransa Kralı'nın kardeşi olan ve Büyük Hugh adıyla da bilinen Hugh de Vermandois'nin yanı sıra Drogo ve Clarembald'ın İmparator'un elinde tutsak oldukları haberi Godfrey'e ulaştı (Edgington, 2013: 48).

Albertus Aquensis'e göre esaret haberini alan Godfrey, hemen İmparator'a bir elçi gönderip tutuklu soyluları derhal serbest bırakmasını talep etti. Bu arada yola devam edip Edirne'yi geçtiler ve Silivri civarında kamp kurdular. Godfrey tutsakların hâlâ serbest bırakılmadığını öğrenince ordusuna bölgeyi talan etmelerini emretti. Sekiz gün süren yağmalar sonunda tüm civar harap oldu. Nisan başına kadar süren anlaşmazlık ve çatışmalardan sonra nihayet İmparator'a bağlılık yemini eden Godfrey'in ordularıyla

Anadolu'ya geçişinden hemen sonra, 9 Nisan'da Güney İtalya Normanlarının reisi Robert Guiscard'ın oğlu Bohemund ve yeğeni Tancred'in komutasındaki Norman Ordusu İstanbul'a ulaştı (Edgington, 2013: 54-55; Demirkent, 2013: 22-23; Ayan, 2016: 94-95).

Albertus, Bohemund'un Godfrey'e, imparatorun dostluk elini geri çevirmemesini, ama bir yandan da ordusunu Edirne ve Plovdiv şehirlerine çekip Mart ayı başında birlikte Bizans'a saldırıp işgal etmeyi önerdiğini söylemektedir. Albertus Aquensis'e göre Godfrey, "Hristiyanları mahvederek kazanç elde etmek için memleketini terk etmediğini" söyleyerek bu teklifi reddetmiştir.(Edgington, 2013: 53). *Historia*'nın neşri yapan Edgington bu teklifin Bohemund'un kişiliğine aykırı olmadığı görüşündedir (Edgington, 2013: 53). Bununla birlikte bu anekdotun, Bulgar Prenslığı sınırından itibaren belli sebepler öne sürerek Bizans topraklarını yağmalayan, hatta İstanbul'da kalmaları için kendilerine verilen evleri dahi yakıran komutanı masum gösterme çabası olması da mümkündür.

Albertus, bağlılık yemini etmesi için Bohemund'u ikna etmeye çalışan kişinin Godfrey olduğunu ortaya atmaktadır. *Historia*'ya göre Bohemund teklifi önce reddetti, sonra "Godfrey'in vaatleri ve sözleriyle" ikna oldu (Edgington, 2013: 56). Anna Komnena ise tam aksine asker sayısı ve maddi gücü yetersiz olan Bohemund'un İmparator'la iyi geçinmek için çok uğraştığını, hatta İmparator'un emrine girip Anadolu orduları başkomutanı olmayı talep ettiğini, ancak İmparator tarafından oyalanarak geçiştirildiğini aktarmaktadır (Komnena, 1996: 322). *Historia*'ya göre, böylelikle Bohemund, İmparatorun "lütfu ve rızası" olmadıkça onun hâkimiyetindeki toprakların hiçbir parçasına el koymayacağına ant içip bağlılık yemini etti. Alexios buna karşılık olarak Bohemund'a "tahayyül edilemeyecek hazineler" hediye etti (Edgington, 2013: 56-57).

Haçlı Ordusunun en büyük gücünü oluşturan Raymond St. Gilles'in yemini konusunda ise *Gesta Francorum*, *Historia* ve Raymond'ın ordu vaizi Raimundus Aguilers'in kroniği arasında çelişki söz konusudur. *Historia*'da, Raymond'ın Konstantinapol'e vardıktan sonra İmparator'dan bolca hediye alıp bağlılık yemini ettiği kaydedilmiş, herhangi bir ihtilaftan söz edilmemiştir (Edgington, 2013: 58).

Historia, Bohemund'un yemin etmesinin ardından yeğeni Tancred'in gizlice Anadolu'ya geçtiğini aktarmaktadır. Albertus Aquensis, bu esnada Flander Kontu Robert'ın da Konstantinapol'e ulaştığını ve saraya çıkarak İmparatorun tabiiyetine girdiğini söylemektedir (Edgington, 2013: 57).

Haçlı Ordusu, İznik'e doğru yola çıktığında, Kılıçarslan Malatya'yı muhasara etmişti. Bu durum Kılıçarslan'ın, Pierre L'Hermit'in öncülüğündeki ilk kabile karşısında elde ettiği kolay zafer nedeniyle durumun ehemmiyetini idrak edemediğini göstermektedir.

Historia'da anlatılanlara göre Haçlı Ordusunu oluşturan kuvvetlerden sadece Raymond St. Gilles ve Le Puy Piskoposu Adhemar'ın kuvvetleri bu esnada henüz Konstantinapol'e varmamıştı. Ancak Raymond'ın diğer kontlara haberci gönderip beklemelerini istemelerine karşın diğerleri ağır ağır ilerleyeceklerini bildirip acele etmesini istediler (Edgington, 2013: 58).

Albertus Aquensis'in aktardığına göre Anadolu'ya geçen Haçlılar, Raymond ve Adhemar'ı beklemeden yola çıktılar. İznik'e varan ordu burada Pierre L'Hermit ve Halkın Haçlı Seferinden arta kalanlarla birleştiler. Albertus'a göre ordunun hedefi, "çok asil ama aynı zamanda bir kâfir olan Süleyman" tarafından yönetilen ve "kâfir Türkler tarafından haksız bir şekilde ele geçirilip hükmedilen" İznik şehrini ele geçirmektir. Görüldüğü üzere diğer Latin kroniklerde olduğu gibi *Historia*'da da Kılıçarslan'dan Süleyman olarak bahsedilmektedir (Edgington, 2013: 59-61).

Albertus, Haçlı Ordusunun sayısını 400,000, İznik'in kuşatıldığı haberini alan Kılıçarslan'ın komutasındaki Müslümanların sayısını ise 500,000 olarak vermektedir. *Historia*'ya göre kuşatma haberini alıp İznik dağlarına yaklaşan Kılıçarslan, taarruza geçtiğinde Albertus Aquensis, düşman birliklerine duyduğu hayranlığı gizlememektedir: "(...) Hepsi çok güçlü ve savaş konusunda çok tedbirli (...) zırhlarla, miğferlerle ve altın kalkanlarla tepeden tırnağa silahlı [Türkler] ellerinde muazzam güzellikte çok sayıda sancak taşıyorlardı" Albertus ayrıca Türklerin ilk taarruz hattını oluşturan sayılarını on bin olarak verdiği okçu birlikleri için "(...) Hepsi de savaşta çok mahir ve çok çevik atların üstünde kemik ve boynuzdan yaylarını sonuna kadar germiş atışa hazırды (...) " diyerek takdirini belirtmektedir. *Historia*'ya göre Raymond'ın birliklerini hesaba katmayan Türkler geri çekilmek zorunda kaldılar. Kılıçarslan'ın yenilgiye uğratıldığını öğrenen Alexios, Haçlıları bolca para ve erzakla ödüllendirdi (Edgington, 2013: 63-65).

Albertus'a göre Selçuklu Ordusu püskürtülse de İznik'teki kale garnizonu direnmeye devam ediyordu. Garnizonun direncinin nedeni, kalenin göl tarafından kuşatılmamış olması yüzünden dışarıdan erzak ve asker desteği alabilmesiydi. Bu sorunu ortadan kaldırmaya karar veren Haçlı kontları, Hersek Limanında demirli Bizans gemilerini kullanmaya karar verdiler. Gemileri, hazırladıkları tekerlekli araçlarla karadan, atlarla ve askerlerle çektiler. Albertus, her biri yüz asker alabilen bu gemilerin, gece karanlığında yedi mil boyunca karadan çekildiğini söylemektedir. *Historia*'ya göre güneş doğduğunda gemiler İznik Gölü'ne indirilmiş, birine deniz savaşlarına aşina Türkopol okçular, diğerlerine de Galyalı askerler

yerleştirilmiştir. Böylelikle şehrin tamamı muhasara alınmış, kale garnizonunun tüm destek yolları kapatılmıştır (Edgington, 2013: 67-68).

Historia'ya göre Haçlıların son taarruzlarıyla kale burcunun çöktüğünü ve sultanın ailesinin Frenklerin eline düştüğünü görünce umutsuzluğa kapılan Türk garnizonu, Haçlılara haber gönderip can güvenliklerinin sağlanması kaydıyla şehri İmparatora teslim edeceklerini bildirdi. Bu haber üzerine Alexios'un Haçlı Ordusuna destek için gönderdiği kuvvetlerin komutanı olan "kesik burunlu" Tatikios durumu Haçlı konseyine taşıdı. Bunun üzerine Haçlı kontları, muhtemelen 18 Haziran 1097'de, şehrin ve sultanın ailesinin İmparator'a teslim edilmesi şartıyla garnizonun şehirden ayrılmasını kabul etti. Albertus Aquensis'in anlatımında şehrin teslimi tamamen Haçlı kontların kontrolünde gerçekleşmiş gibi sunulmaktadır (Edgington, 2013: 69-72).

Historia'ya göre İznik'in teslim alınmasının ertesi günü şafak vakti Haçlı Ordusu yola çıktı. Kılıçarslan'ın yenilmesiyle karşılına bir düşman çıkabileceği endişesi taşıyorlardı. İki gün boyunca tek kol halinde ilerledikten sonra ordunun çok kalabalık olması nedeniyle daha bol yiyecek ve saman bulabilmek ve sıkışık ordu kampı içinde herkesin daha ferah hareket edebilmesi için orduyu iki kola ayırmaya karar verdiler (Edgington, 2013: 74).

Historia'ya göre öncü kolla ilerleyişine devam eden Bohemund askerler için erzak, hayvanlar için de otlak bulma umuduyla Albertus'un "Orellis" adını verdiği, Eskişehir yakınlarındaki Dorylaion Vadisine girdi. Kamp kurmak için atlarından indikleri sırada Kılıçarslan'ın saldırısıyla karşılaştılar. Haçlı Ordusunun sadece karşılaştığı kadar olduğunu zanneden Kılıçarslan tüm gücüyle hücum ederken Hristiyanlar neredeyse tamamen dağılmış durumdaydı. Albertus'a göre bu esnada Bohemund, artçı kuvvetlere bir haberci gönderip derhal yardımına gelmelerini istedi. Godfrey'in komutasında hemen yardıma koşan 60,000 süvari, piyadelerle birlikte kılıç kuşanıp ordugâhtan çıktı. Haçlı Ordusunun kalan kısmının yardıma geldiğini gören Türkler arada kalınca şaşırıp dağıldı. Kılıçarslan dağlık alana çekilip orduyu yeniden toparlamaya çalışsa da Haçlıların şiddetli taarruzu karşısında geri çekildi (Edgington, 2013: 74-78). Görüldüğü kadarıyla İznik muhasarası ve akabinde Dorylaion Savaşı'yla Haçlılar ve Türkler, düşmanlarının askeri kapasitelerinin artık kesin biçimde farkına varmıştır.

Historia'nın üçüncü kitabı, Dorylaion Savaşı'nın ardından dördüncü günün şafağı Haçlı Ordusunun çadırları toplayıp yola koyulmasıyla başlamaktadır. Albertus, "Ağustos" sıcağı yüzünden çok şiddetli bir kuraklık yaşandığını, sadece bir cumartesi günü beş yüz kişinin susuzluktan öldüğünü bildirmektedir. *Historia*'ya göre aşırı sıcaklar yüzünden hamile kadınlar yollarda herkesin içinde düşük yapıyor, yollarda kimi ölü kimi ölmek üzere yeni doğmuş bebekler bulunuyordu. Hayvanların da etkilendiği susuzluk neticesinde atlarını kaybeden pek çok şövalye binek hayvanı olarak öküzleri, yük hayvanı olarak da koyunları ya da keçileri kullanıyordu. Albertus, aynı zamanda cins av tazılarının ve şahinlerin de öldüğünü belirtmektedir (Edgington, 2013: 79-80).

Albertus Aquensis'e göre Haçlılar dar boğazlardan çıkmayı başardıklarında kalabalık yüzünden ordunun ikiye ayrılmasına karar verildi. Tancred ve Baudouin, ayrı gruplar halinde ana ordudan ayrıldı. *Historia*'ya göre ilk ayrılan grup Tancred'in kuvvetleriydi. Tancred, Selçuklu hâkimiyetindeki Akşehir, Ereğli ve Konya üzerinden yoluna devam etti. Bu esnada Baudouin'in kuvvetleri ise dağlık yollarda ciddi yiyecek sıkıntısı çekmekteydi. Albertus Aquensis'in aktardığına göre Godfrey, Bohemund, Robert ve Raymond St. Gilles'in kuvvetlerinden müteşekkil ana ordu ise kral yolunu takip ederek Antiochia Caesareia adıyla maruf, günümüz Yalvaç ilçesi yakınlarında mola verdi (Edgington, 2013: 81).

Historia'ya göre, bu mola sırasında çıkılan avda Godfrey, devasa bir ayının, kuru dal toplamaya çıkan bir hacıyı köşeye sıkıştırdığını gördü. Kılıcını çekip hayvana saldırdı. Uzunca bir boğuşmadan sonra kılıcıyla kendini yaralayıp bacağına ciddi biçimde kesti. Diğer adamın çığlığını duyan askerler yetişip hayvanı öldürdü. Ayı saldırısı hadisesinin en çarpıcı özelliği, Godfrey'in aslında kendi kendini sakatlamış olmasının karşın bir kahramanlık gibi sunulmasıdır. Albertus, Godfrey'in yaralanmasının ardından ona bağlı birliklerin yavaşladıklarını belirtip ana orduyu bir kenara bırakarak Tancred ve Baudouin'in yolculuklarını anlatmaktadır (Edgington, 2013: 81).

Günümüz Ortaçağ tarihçilerinden John France, Tancred ve Baudouin'in bu seferinin bireysel bir teşebbüs olmadığı görüşünü savunmaktadır. France'e göre amaç Kudüs Seferi için doğudan ve güneyden gelebilecek tehditleri bertaraf etmek için bir nevi tampon bölge oluşturmaktır. John France, Haçlı kontlarının bu hassas planı bizzat Bizans İmparatoru Alexios'la görüştiklerini, fakat ancak Dorylaion Savaşı'ndan sonra uygulamaya konulabildiğini iddia etmektedir (France, 1996: 186-195). *Gesta Tancredi*'de geçen, Tarsus kuşatması sırasında Tancred'in birlikleri arasında Türkopol okçularının olduğu iddiası, France'in teorisiyle örtüşmektedir (Cadomensis, 2012: 58).

Albertus Aquensis'in anlattığına göre kıyıya doğru kral yolunu izleyen Tancred, Pozantı Vadisi'nden inerek antik dönemde Kilikya Kapısı olarak bilinen günümüzdeki Gülek Boğazı mevkiinden

geçerek Baudouin'den önce Tarsus'a ulaştı. Albertus Aquensis, Tancred'in yanında, bir süre önce tanıştığı bir Ermeni'nin varlığından söz etmektedir. Albertus'a göre, bu Ermeni, şehirdeki Ermeni nüfusu ikna ederek şehrin hâkimi Türklerin haberi olmadan yönetimi devralacakları sözünü verdi. Ancak şehir halkı ilkin Ermeni kardeşlerinin tavsiyesini dinlemese de sonunda Tancred'le anlaşarak kaleyi teslim etti. Bu esnada Tarsus'a varan Baudouin, kalede Tancred'in sancağını görünce çok öfkeleni. Albertus Aquensis'in aktardığına göre, "Şehirdeki herkes, her şeyiyle birlikte Godfrey'in kılıcı ve gazabıyla yok olup gidecek (...) ne Bohemund ne de bu Tancred sizi koruyabilecek ne de kendileri elimizden kaçabilecek," diyerek şehirdekileri tehdit etti. Baudouin'in tehditleri karşısında şehir halkı Tancred'in sancağını indirip çamurluk bir yere attı, yerine Baudouin'inkini astı (Edgington, 2013: 82-87). Netice itibariyle John France'in dediği gibi tüm liderlerin üzerinde konuşup karar kıldığı, hatta Alexios'la mutabık kalınan "ayrıntılı" bir plan söz konusu olsaydı, Tarsus için iki kontun savaşın eşğine gelmesi düşünülemezdi.

Ana ordudaki Bohemund'un askerlerinden üç yüz kadarı, Tancred'in izlerini takip ederek Tarsus'a ulaştı. Ancak Baudouin, bu askerlerin şehre girişine izin vermedi. Historia'da aktarıldığına göre dindaşlarının kaleye kabul edilmemesi Baudouin'in ordusunda öyle büyük bir huzursuzluğa yol açtı ki birliğin içeri alınması için herkes yalvardı. Fakat Baudouin sözünden geri adım atmadı. Historia'ya göre şehirden kaçan Türk askerleri, surların dışındaki Haçlıları uyur vaziyette görünce saldırıp hepsini öldürdü. Ertesi sabah uyanıp durumu gören Baudouin'in askerleri intikam almak için Türklerin bulunduğu burcun kapısını kırıp içeri girdiler ve geride kalan iki yüz Müslüman'ı öldürdüler. Albertus'a göre kaledeki Türkleri öldürmelerine rağmen hınçlarını alamayan Haçlılar Baudouin'e başkaldırdılar (Edgington, 2013: 88).

Albertus Aquensis, Historia'sının müteakip on dört faslına Baudouin de Boulogne'nun Urfa Haçlı Kontluğu'nun kuruluşuna giden faaliyetlerine ayırmıştır. Bu açıdan Baudouin'in ordusunda yer alıp mezkûr hadiselerin bizzat şahidi olan Fulcherius Carnotensis'in birkaç paragrafı geçmeyen anlatımıyla kıyaslandığında muazzam derecede öneme sahiptir.

Historia'ya göre Tarsus'tan ayrılıp Adana'da konaklayan Tancred bu esnada Misis (Mamistra) kalesini muhasara edip ele geçirdi. Şehirde ele geçirdiği bol erzakla eksiklerini tamamlayıp birliklerini birkaç gün dinlendirdiği sırada Baudouin'in ordusunun yaklaştığını gördüler. Albertus'a göre yakın akrabası, Salerno Prensi Richard'ın yoğun tahrikiyle Tarsus'un intikamını almak için Baudouin'in ordusuna saldırdı. Ancak kuvvetlerinin daha az olması nedeniyle çok sayıda zayıt verip güçlükle kaleye sığındı (Edgington, 2013: 89-91). İki Haçlı birliği arasında yaşanan bu savaş, Haçlı komutanları arasındaki ihtilafın vardığı en son nokta olması açısından ilktir. Yukarıda da zikredildiği üzere Baudouin'in Ermeni bölgesindeki seferi ve faaliyetleri, ana ordunun nihai istikametine giderken güvenliğini sağlaması açısından stratejik olarak çok önemli olsa da Baudouin ve Tancred arasında yaşanan ihtilaf ve nihayetinde gerçekleşen silahlı mücadele, France'in mezkûr teorisini çıkmaza götürmektedir.

Historia, çarpışmanın ertesi günü Haçlıların önde gelenlerinin araya girmesiyle iki komutan arasında barış tesis edildiğini söylemektedir. Albertus, bu noktada tekrar Tancred'i bırakarak Baudouin'in seferine dönüş yapmaktadır.

Albertus Aquensis, Baudouin'in beraberinde 700 askerle, Bagrat (Pakrad) adlı bir Ermeni askerinin tavsiyesiyle Ermeni topraklarına girdiğini söylemektedir (Edgington, 2013: 92). Willermus, Baudouin'in, Maraş'a ulaşan ana orduyla buluştuktan sonra Ermeniyeye seferine çıktığını söylemektedir. Bu ifade, diğer çağdaş kaynaklarla daha uyumludur; zira birçok modern kaynağın, Baudouin'in Maraş'a gitme sebebini bir şekilde izah bulma çabasına girmiş olmasına rağmen, Albertus'un bu noktayı atlamış olması dikkat çekicidir. Bazı modern kaynaklar Baudouin'in Maraş'a gitme nedenini, karısının hastalığıyla izah etmeye çalışırken bazıları da Urfa'dan gelen talebi, kardeşi Godfrey'le görüşmek için gittiği görüşündedir. Buna karşın çağdaş kaynaklardan Willermus, Maraş'a giden Baudouin'in, kardeşi Godfrey'in ayı saldırısının ardından sağlığına kavuştuğunu görünce huzursuzlanmaya başladığını söylemesi, Baudouin'in Urfa'ya gitme nedeni olarak üçüncü bir seçeneği ortaya çıkarmaktadır. Godfrey'in ölüm ihtimaline karşı miras beklentisi. Bunun yanında Willermus iddiasını biraz daha ileri taşıyarak Tancred'in Kilikya başarılarının Baudouin'i kıskandırdığını, bu nedenle Bagrat'ın tavsiyesine uyduğunu bildirmektedir (Ayan, 2016: 153-154). Bagrat'ın kimliği konusunda Albertus'ta çok fazla ayrıntı yer almaz; ancak Bagrat'ın güvenilir biri olduğu ve hainliklerini bilen Alexios tarafından bilindiği için tutuklu olduğu ve İznik'te gözaltında tutulduğu bilgisi yer alır. Buradan Baudouin'in maiyetine muhtemelen İznik'te girdiği sonucu çıkarılabilir (Edgington, 2013: 92).

Historia'ya göre Baudouin, Bagrat'ın tavsiyesiyle Telbaşir (Tılbaşar) kalesini muhasara etti. Kuşatmanın ardından şehrin Ermeni ahalisi kendi aralarında istişare edip Baudouin'le anlaştı ve Türkleri kaleden çıkartarak şehri Baudouin'e teslim etti. Yine aynı şekilde Râvendân kalesini kuşattı; kaledeki Türk garnizonunun korkup kaçmasıyla şehre hâkim oldu. Albertus Aquensis, Antakya'ya doğru yol alan

ordunun verdiği korkuyla bu şekilde birçok şehri ele geçirdiğini söylemektedir (Edgington, 2013: 92; Cadomensis, 2012: 66-69).

Albertus Aquensis'e göre Baudouin'in ünü giderek artınca Edessa (Urfa) Dükü Thoros, şehrin piskoposuyla birlikte on iki yöneticisi Baudouin'e gönderip askerleriyle birlikte Edessa'ya gelmesini ve Türk saldırılarına karşı kendilerini korumaları şartıyla şehrin tüm gelirlerini ve yönetimini ortaklaşa idare etmeyi önerdi. *Historia*'ya göre teklifi kabul edip Urfa'ya gelen Baudouin'e burada muazzam bir ilgi gösterildi. Baudouin'in gördüğü ilgiyi kıskanan Thoros, sözünden dönerek yönetimde ortak olmasına izin vermeyeceğini, ancak emri altına girip tebaası olarak Türk saldırılarına karşı savaşırsa bolca altın ve mülk vereceğini söyledi (Edgington, 2013: 94). Demirkent Thoros'un vaadini değiştirmesini, Latin kaynakların sonradan vuku bulacak isyanda Baudouin'i haklı gösterme çabası olarak görmektedir (Demirkent, 2013b: 20).

Albertus, Baudouin'in bu teklifi kabul etmediğini ve dönmeye karar verdiğini söyler. *Historia*'ya göre bunun üzerine mezkûr on iki senatör Baudouin'i mutlaka ikna etmesi yönünde Thoros'a baskı yaptı. Baskılar karşısında, Thoros'un Baudouin'i elbisesinin altına alıp çıplak tenlerinin birbirine değmesiyle gerçekleşen "geleneksel" bir evlat edinme töreniyle Thoros Baudouin'i oğul edindi. Albertus'a göre, Thoros bu törenin ardından Baudouin'den, eskiden Edessa sınırları içinde yer alan, fakat Balduk adında bir Türk beyi tarafından ele geçirilen Samsat Kalesi'ne sefer düzenleyip tehdidi bertaraf etmesini istedi. Ancak "dikkatsizce ve ağır savaşan kadın gibi Ermeniler" yüzünden sefer başarısızlıkla sonuçlandı (Edgington, 2013: 95).

Baudouin Urfa'ya döndükten kısa bir süre sonra senatörler ve tüm şehir halkı toplanıp Baudouin'i başa geçirmeyi kararlaştırdılar. Topladıkları konseye çağırarak Konstantin adlı kişi, "kendilerine adaletsizce davranan, herkesten zorla çok miktarda altın ve gümüş alan" Thoros'u öldürmeleri gerektiğini söyledi. Teklifi götürdükleri Baudouin, böylesi bir suçla ortak olamayacağını, baba edindiği birinin kanına girip Hristiyan Ordusu içindeki itibarını değersiz kılamayacağını söyleyerek isyancılara katılmadı. Ancak Baudouin'in tüm çabalarına karşın isyancılar Thoros'u öldürdüler. Ertesi gün "hiç istememesine ve itiraz etmesine rağmen" Baudouin'i Dük ve şehrin prensi olarak tayin ederek Thoros'un tüm servetini ona bağışladılar (Edgington, 2013: 96-7; Çelik, 47-48).

Sonuç olarak Albertus Aquensis'in eserinde Baudouin'in faaliyetleri anlatılırken, Demirkent'in bahsettiği "Baudouin'in sonraki tutumuna bir ölçüde mazeret bulabilme gayreti" açıkça görülmektedir. Zira Ermeni vilayetleri seferini bir stratejik hamle olarak gören France'in görüşünün aksine Baudouin muhtemelen Bagrat sayesinde Ermeni bölgesini kendine bir hükümlü alanı olarak en başta belirlemiş, bu yüzden olası rakip olarak gördüğü Tancred'le çatışmaktan çekinmemiştir.

Albertus, Urfa Kontluğu'nun kuruluşundan sonra asıl kuvvetlere dönüş yapmaktadır. *Historia*'ya göre ana ordu bu esnada Maraş'a ulaştı. Albertus Aquensis, ordunun azametini gören Türk garnizonun şehirden kaçtığını söylemektedir. *Historia*'ya göre Reyhanlı sınırları içinde yer alan Artah Kalesi'ni ele geçirmek üzere Flander Kontu Robert komutasında bin kişilik bir kuvvet ordudan ayrıldı. Kaledeki Türk garnizonu şehri müdafaaya hazırlanırken Ermeni ahali ayaklanıp Türk askerlerini öldürdü ve kapıları Haçlılara açtı (Edgington, 2013: 101).

Haçlılar, Artah'tan sonra Kudüs güzergâhında en önemli duraklardan biri olan Antakya'ya vardı. Tüm çağdaş kroniklerde Hristiyanlar için önemi, tarihi ve güzelliği anlatılan Antakya, Haçlılar için hem dinî hem de stratejik olarak çok önemli bir hedefti. Bu amaçla Haçlı Ordusu, 21 Ekim 1097, Çarşamba günü Antakya surlarını kuşattı (Edgington, 2013: 109; Cadomensis, 2012: 73; Carnotensis; 2009: 76-77; Ayan, 2016:165-168; Ayan, 2013:139). Albertus Aquensis, Haçlı Ordusu'nun sayısını en az üç yüz bin asker ve ayrıca çok sayıda kadın-çocuk gibi savaşçı olmayan insan olarak vermektedir (Edgington, 2013: 108).

Albertus, ilk olarak Tancred'in Altalon denilen mevkiye ordugâhını kurduğunu söylemekte, diğer birliklerin Aziz Paul Kapısı olarak bilinen yerden itibaren kuzeyden başlayarak güney istikametinde sırasıyla geride Bizans komutanı Tatikios, sonra sırasıyla Bohemund, Normandiya Dükü Robert, Flander Kontu Robert, Stephen de Blois ve Hugh de Vermandois'nin birlikleri, Köpek Kapısı olarak bilinen kapının karşısına Toulouse Kontu Raymond St. Gilles ve Le Puy Piskoposu Adhemar'ın orduları, Dük Kapısı olarak bilinen kapının karşısına da Godfrey de Bouillion'un ordusunun konuşlandığını anlatmaktadır. Öte yandan şehrin, İskenderun ve günümüzde Samandağ olarak bilinen St. Symeon kentine giden asıl çıkış kapısının karşısının ise yeterli sayıda asker olmadığından boş bırakıldığını belirtmektedir (Edgington, 2013: 109-111).

Antakya önlerine sonbaharda geldikleri için ilkin büyük bir yiyecek bolluğuyla karşılaşan Haçlı Orduları, muazzam kalabalıkları nedeniyle kısa sürede mevcut yiyecekleri bitirince orduda büyük bir erzak ihtiyacı baş gösterdi. Yakın civardaki tüm yiyecek kaynaklarını da yağmalayıp tükettiklerinden konsey toplanarak o ana dek talan edilmemiş topraklara büyük bir yağma akını yapılmasını kararlaştırdı (Edgington, 2013: 116-117).

Albertus, 28 Aralık 1097'de çıkan yağma akınında, Bohemund, Flander Kontu Robert ve Tancred'in komutasındaki on beş bin piyade, iki bin seçkin süvariden müteşekkil bir birlik olduğunu söylemektedir. Yağma harekâtını öğrenen Türk garnizonu ani bir gece baskınıyla Bohemund ve Robert'ın etrafını kuşattı. Albertus, Türkleri karşısında gören Haçlı komutanlarının "serseme dönüp umutsuzca can derdine düştüklerini," fırsatını bulan Bohemund'un sadece on beş bin piyadesini değil Robert'ı dahi geride bırakıp ormanlık alana kaçtığını ve Türklerin, piyadelerin hepsini kılıçtan geçirdiklerini aktarmaktadır. Ayrıca Robert'ın dağılan birlikten iki yüz adamını tekrar bir araya getirip Türklerin artçı birliklerine saldırarak bir miktar ganimet elde etmeyi başardığını eklemektedir. Ancak Albertus'un anlatımına göre bahsedilen bu ganimet de Haçlıların yiyecek ihtiyacını ortadan kaldırmadı. Kısa sürede tüketilen talan malları neticesinde daha önce on şiline alınabilen bir öküzün fiyatı iki marka, küçük bir kuzunun fiyatı ise beş şiline yükseldi (Edgington, 2013: 117-118). Bahsedilen yiyecek kıtlığı tüm kaynaklarda geçmektedir (Edgington, 2013: 109; Cadomensis, 2012: 73; Carnotensis; 2009: 76-77; Ayan, 2016: 178; Ayan, 2013:139).

Albertus'a göre Haçlılar açlıkla boğuşurken İmparator Alexios'un temsilcisi Tatikios, Haçlıların yaşadığı sıkıntıları görünce kuşatmanın kaldırılmasını ve yiyeceğin bol olduğu komşu şehirlerde kısı geçirdikten sonra imparatorun ordusunu beklemeyi önerdi. Bu öneriden sonra Bizans Ordusu'nun hazırlanması ve erzak temini için Haçlılardan ayrıldı. Tatikios'un ayrılışı, Latin kaynaklarda şiddetle eleştirilmiş, Tatikios "korkaklıkla, ihanetle, yalan söylemekle" suçlanmıştır (R., Hill, J. H., & Hill, L. L. 1968: 37; Edgington, 2013: 162; Ayan, 2016: 183; Ayan, 2013: 139).

Albertus Aquensis'in anlatımına göre Haçlı Ordusu'nun çektiği sıkıntıların sebebi olarak işlenen günahlar görülmüştür; toplanan konsey neticesinde din adamlarının kararıyla hırsızlık, zina, alışverişte hile gibi suçlar kesin biçimde yasaklanıp sert yaptırımlar uygulamaya konuldu. Bunun sonucu olarak suçlu bulunanlardan bazıları zincire vuruldu, bazıları kırbaçlandı, bazıları da tıraş edildi ya da herkesin ortasında çırılçıplak soyundurulup elleri arkadan bağlanıp kırbaç cezasına çarptırıldı. Albertus, daha sonra, ayı saldırısı sonucu ağır yaralanan Godfrey'in nihayet sağlığına kavuştuğunu ve Bohemund'un hezimetle sonuçlanan ganimet seferinden sonra ilk defa Haçlı kontlarının yeniden yağma akınına çıkıp çok az bir ganimetle geri döndüklerini anlatmaktadır (Edgington, 2013: 122).

Albertus Aquensis bu noktada Haçlı Seferleri esnasında İslâm Dünyasının içinde olduğu durumu çok net biçimde ortaya koyan diğer hikâyesine geçmektedir. Albertus'un ifadesiyle Haçlılar uzun kuşatma sırasında açlıkla, meşakkatli biçimde tetikte beklemeye, hastalıkla ve Türk garnizonunun ardı arkası kesilmeyen baskınlarıyla bunalmışken Mısır'daki Fatımîlerden bir heyet geldi. Albertus Aquensis her ne kadar elçinin mesajında, Kudüs'ün Fatımîlerin eline geçtiği gibi bir kronoloji hatası yapsa da Fatımî-Selçuklu ilişkisini gayet doğru tespit ederek iki hanedan arasında yıllardır süregelen bir nefret ve anlaşmazlık yaşandığını belirtmektedir. Ayrıca Fatımî Halifesinin, "[Selçuklular tarafından] haksız biçimde gasp edilen Antakya şehri, tekrar Rum İmparatoru ve Hristiyanlara iade edilene dek muhasaradan vazgeçmemeleri" konusunda Haçlıları uyardığını aktarmaktadır (Edgington, 2013: 123). Mısır yönetiminin bu çağrısı, Birinci Haçlı Seferinin neden başarıyla sonuçlandığını izah için yeterlidir.

Albertus Aquensis, kaledeki Türk garnizonunun bu sırada boş durmayıp yardım çağrısında bulduklarını ve kısa sürede otuz bin kişilik bir yardım kuvveti toplandığını belirtmektedir. *Historia*'ya göre bunu öğrenen Haçlı kontları, düşman ordugâhına ani bir taarruz yapmak için seçkin şövalyelerden yedi yüz kişilik bir birlik oluşturdu; bu önlem ordunun kalanından tamamen gizli yapıldı. Bohemund, Tancred, Flander Kontu Robert, Normandiya Dükü Robert ve Godfrey'in de içinde olduğu bu birlik önceden kararlaştırılan yerde, Roger de Barneville ile buluştular. Albertus bu noktada ileride Antakya'yı ihanetle Haçlılara teslim edecek Firuz'dan bahsetmektedir. Albertus'un *Göl Çarpışması* olarak isimlendirdiği ve 9 Şubat 1098'de gerçekleştiğini söylediği ani baskında Müslüman yardım kuvvetleri büyük bir bozguna uğratıldı; Haçlılar öldürdükleri Müslümanların başlarını kesip atlarının eyerlerine bağlayarak Antakya önlerindeki ordugâhlarına döndüler. Albertus Aquensis burada çok ilginç bir ayrıntı verip Fatımî elçi heyetinin de bu çarpışmaya iştirak ettiklerini ve onların da atlarının eyerlerinde kesik Müslüman başları olduğunu bildirmektedir. Haçlı askerleri, Müslümanların moralini bozmak için kesik başların bir kısmını surlardan içeri fırlattılar ve iki yüz kadarını ise mızraklara geçirip surların karşısında dolaştırdılar (Edgington, 2013: 124-127).

Bohemund'un artçı korumasını sağladığı kafiye dönüş yolunda Türklerin baskınına uğradı ve beş yüz Haçlı öldürüldü. İlginç bir şekilde Albertus Aquensis burada da Bohemund'un kaçtığını söylemektedir. *Gesta*'da betimlenen kahraman Bohemund'un aksine, *Historia*'da tüm zor durumlarda canını kurtarma derdinde olan bir Haçlı kontu resmedilmektedir. Ordunun öncü birliğinin bozguna uğradığını öğrenen Bohemund, yanındaki az sayıda atıyla tekrar deniz yoluna doğru kaçtı (Edgington, 2013: 127; Ayan, 2013:98). Yine diğer kroniklerde pek ön planda yer almayan Godfrey, Albertus Aquensis'in anlatımında başrolü almaktadır.

Çarpışmada bozguna uğrayan Müslüman ordusu kaçarak Antakya'ya surlarına kadar geldi; köprüde sıkışıp kalan Türk birliklerinin bir kısmı Haçlı kılıçlarıyla bir kısmı yaşanan izdihamdan öldü. Albertus Aquensis'in ifadesiyle Asi nehrinin yatağı cesetlerle dolup taşı; nehrin tamamı kıpkırmızı olana dek Haçlılar öldürmeye devam ettiler. *Historia*'da aktarıldığına göre bu çarpışmadan sonra Türk baskınları ve pusuları durdu ve Müslümanların kuvveti azaldı. Albertus, bu kişilerin aktardığına göre çarpışmada Yağsıyan'ın en kudretli on iki emirinin yanı sıra 1500 Türk'ün öldürüldüğünü söylemektedir. Çarpışmadan dört gün sonra Haçlılar ordugâhlarından çıkıp köprü'nün önünde, şehir kapısının karşısında kireç harcı ve taşla bir istihkâm inşa ederek içine de Kont Raymond'ın ordusundan beş yüz asker yerleştirdiler (Edgington, 2013: 130-131).

Albertus Aquensis, *Historia*'sının dördüncü kitabına Müslümanların yardım çağrısı üzerine ordu kurma çabalarıyla başlamaktadır. Albertus'un, Haçlılar istihkâm inşa edene dek durumu ciddiye almadığını iddia ettiği Yağsıyan, tüm emirlerini ve ileri gelenleri toplayıp başta dönemin Büyük Selçuklu Sultanı Berkjaruk olmak üzere civardaki tüm emirlere yardım talebi içeren mektuplar gönderdi. Bundan sonrasında Albertus bir kez daha İslâmiyet ve Müslümanlar hakkındaki önyargılarını ortaya koymaktadır. Albertus Aquensis'in anlatımına göre Kılıçarslan ve Kürboğa münakaşa ederken, Berkjaruk "tanrılarının" kâhinlerini, büyücülerini, sihirbazlarını huzuruna çağırıp, onların zafer kehanetleri üzerine Kürboğa ülkenin dört bir yanına haber saldırap sefer için ivedilikle silah, ok ve iâşe hazırlanmasını emretti (Edgington, 2013: 138-139).

Albertus Aquensis daha sonra tekrar Kürboğa'nın ordusunu anlatmaya başlamaktadır. Kürboğa'nın ordusu, Albertus Aquensis'in anlattığına göre iki yüz bin süvariden ve sayılamayacak kadar çok asker dışı unsur, hiç kimsenin sayamayacağı kadar at ve deve yükü erzaktan müteşekkildi. Azîmî'ye göre Kürboğa'nın ordusu, 400,000 kişiden oluşuyordu (el-Azîmî, 2006: 37). Urfalı Mateos'a göre ise 800,000 atlı, 300,000 piyadeden oluşmaktadır (Mateos, 1962: 196-197). Willermus Tyrensis'e göre ise 200,000 kişidir (Ayan, 2016: 213-214). Radulphus'un verdiği sayı ise 400,000'dir (Cadomensis, 2012: 89). Kürboğa, Antakya yolunda önce Urfa'yı muhasara ederek, şehri ele geçirip Baudouin'i esir almadan kuşatmayı asla kaldırmayacağına yemin etti. Albertus Aquensis'in üç gün süren başarısız kuşatmanın ardından muhasarayı kaldırıp Antakya'ya yöneldi. Kürboğa'nın ordusuyla yaklaştığı haberi duyulduğunda Haçlı kontların en önde gelenlerinden, hatta bazılarının göre seferin askeri lideri, Stephen de Blois hastalığını bahane ederek ordudan ayrılıp İskenderun'a gitti (Edgington, 2013: 141-142).

Historia'ya göre bu esnada Haçlıların, söylentilerin doğruluğunu öğrenmek için gönderdiği keşif birlikleri, Müslüman Ordusu'nun azametini görüp Kürboğa'dan yedi gün önce tekrar Antakya'ya döndüler. Durumu istişare için toplanan Haçlı Konseyinde Godfrey ve Robert, Müslümanlar yaklaşmadan onlara saldırmayı teklif etti, bazıları da Antakya'daki garnizonun da arkalarından çıkış yapıp arada kalmaları olasılığına karşı, ordunun ikiye ayrılıp bir kısmının muhasarayı sürdürmesini önerdi. Albertus Aquensis, konseyde tartışmalar sürerken Bohemund'un, Godfrey, Flander Kontu Robert ve Toulouse Kontu Raymond St. Gilles'i konseyden alıp gizli bir yerde gizli planını anlattığını aktarmaktadır. *Historia*'da anlatıldığına göre Bohemund, yedi ay önce kaleden bir Türk'le şehre girişe imkân sağlayan bir kulenin teslimi konusunda anlaşarak bunun karşılığında adama, onu, yeğeni Tancred'den daha zengin kılacak muazzam miktarda para vereceğine yemin etti. Bohemund, diğer kontlara şehrin ele geçirilmesi halinde kendisine teslim edilmesi şartıyla bu planı devreye sokacağını söyledi. Albertus'a göre diğer kontlar bu durumu sevinçle karşılayıp şehrin ele geçirildiğinde Bohemund'a teslimini hemen kabul ettiler (Edgington, 2013: 144).

Albertus Aquensis, teklifi kabul edilen Bohemund'un sırrını açıkladığı iki kontla gizli bir plan yaptıklarını anlatmaktadır. Bu plana göre Godfrey ve Robert yanlarına yedi yüz seçkin şövalye alıp gerçek amaçlarını söylemeden gece karanlığında Kürboğa'nın ordusuna pusu kurmak için gidiyormuş izlenimi oluşturarak dağlık alana gittiler. Firuz'un uzattığı ipten kuleye tırmanmaya başladılar; içeriye toplam altmış kişi girdi. İçeri giren Haçlılar devriye gezen nöbetçiyi, ardından kulelerde uyumakta olan on askeri öldürdüler (Edgington, 2013: 145-148).

Haçlı askerlerinin, Türklerin tuzağıyla karşılaşma olasılıklarına karşılık kılıçlarıyla kırıp genişlettikleri kapıdan içeri girmeyi başardı. Böylece Haçlı Orduları sonunda Antakya surlarını aşmayı başararak 22 Ekim'den beri muhasara altında tuttıkları Antakya şehrini 3 Haziran 1098'de ele geçirdiler (İbn Kesîr, 1994: 12:303; R., Hill, J. H., & Hill, L. L. 1968: 48; Edgington, 2013: 151. Ayan, 2016: 106). Uyanır uyanmaz silahlarına davranıp düşmana saldırsalar da Haçlılar içerideki Hristiyan halkın da yardımıyla üstünlük sağlayarak büyük bir kıyıma giriştiler. Albertus Aquensis, bu katliamı, "(...) Hristiyanlar, toprak katledilenlerin kanı ve cesetleriyle kaplanana dek yaşına ve cinsiyetine bakmaksızın tek bir kâfirin canını bağışlamadı (...)" şeklinde anlatmaktadır. Hatta güneş henüz doğmadığından, "[Haçlılar], canlarını kurtarmak için Hristiyanların işaretleri ve konuşmalarıyla hacıymış gibi yapan çok sayıda Türk ve Sarazen olduğu için kimin canını bağışlayıp kime kılıç savurmaları gerektiğinden tamamen habersizdi," diyerek

karmaşayı özetlemektedir (Edgington, 2013: 149-150). Antakya'nın zaptı gerek Bizans'la Haçlılar gerekse Haçlı kontları arasında derin fikir ayrılıklarının ve ihtilafların ortaya çıkmasına neden olduğu gibi Haçlıların asıl gayesinin "dindaşlarına yardım etmek" değil, çıkarları doğrultusunda toprak elde etmek olduğunu ortaya koyacaktır. Öte yandan Kürboğa'nın Antakya yolunda Urfa'yı kuşatarak zaman kaybetmesi yüzünden olayların akışı tamamen değişmiştir. Haçlıların erzakının tükenme noktasına geldiği, askerlerin teker teker kaçmaya başladıkları sırada Selçuklu Ordusu'nun gecikmesi, şehrin ihanetle de olsa ele geçirilmesine imkân vermiş, Haçlıları zafere taşımıştır. Buna karşın karşılarındaki ordunun büyüklüğü, Antakya'da gerektiği kadar yiyecek bulamamaları ve askerlerin çok yorgun olması, Haçlıları oldukça dezavantajlı duruma sokmaktaydı.

Historia'ya göre Antakya'yı ele geçiren Haçlı Kontları, şehirde erzak bulamadıkları ve Kürboğa'nın ordusunun çok yakında olduğunu haberini aldıkları için hemen St. Symeon limanına yiyecek ve iyeş teminine bir birlik gönderdiler. Gönderilenler geri döndükten kısa bir süre sonra, 4 Haziran Cuma sabahı Kürboğa'nın ordusundan üç yüz kişilik bir süvari birliği Antakya surları önünde görüldü. Albertus, Hristiyan Ordusu'nun elinde sadece 150 at kaldığını, ele geçirdikleri Antakya'da ise yalnızca 400 Türk atı bulabildiklerini kaydetmektedir (Edgington, 2013: 152-153).

Historia'ya göre Antakya'nın Haçlılar tarafından ele geçirilmesinden üç gün sonra, 5 Haziran Cumartesi sabahı Kürboğa'nın "tüm doğu diyarları ve krallıklarından topladığı (...) kâfirlerin tüm barbar milletleri ve birliklerinden" ordusunun tamamı şehre varıp surları muhasara altına aldı. Kürboğa, iki gün daha surların dağlık kesiminde durduktan sonra, yeterince otlak olmaması nedeniyle ordugâhını buradan Asi Nehri kıyısına, şehrin yarım mil ötesine taşıdı. Bu hamleyle birlikte şehrin tüm giriş çıkışlarını tamamen kuşatarak Antakya'nın dışarıyla irtibatını tamamen kopardı (Edgington, 2013: 153-155).

Historia, bu esnada Haçlıların yaşadığı yiyecek sıkıntısını uzun uzun aktarmaktadır. *Historia*'da verilen rakamlara göre açlık sırasında bir at, eşek, inek ya da sığır kellesi bir Bizans sikkesi, bu hayvanların kulağı ya da ayağı altı peni ediyordu. Bunları bulamayanlar evlerde buldukları, üç ila altı yıldır çürüyüp sertleşmiş deri parçalarını çiğniyor, hayvan derilerini baharatla pişirip yiyorlardı. Albertus, yaşanan kıtlıktan dolayı bazı Hristiyanların hayatlarını riske atıp geceleri gizlice St. Symeon Limanı'na gittiklerini söylemektedir. Müellife göre bu durumu fark eden Müslümanlar St. Symeon'a bakın yaparak limanı ve gemileri yakıp denizcileri öldürdüler (Edgington, 2013: 157-159).

Albertus Aquensis, limanın yok edilmesiyle tamamen yılgınlığa düşen Haçlı Ordusu içerisinde kaçışların başladığını aktarmaktadır. Kaçanlar arasında ordunun önde gelenlerinden Marangoz William ve Bohemund'un kız kardeşinin kocası William vardır. *Historia*'ya göre, gece karanlığından istifade edip surlardan sarkıttıkları iplerle şehirden kaçan bu kişiler, dağlık yolları izleyerek, Haçlıların Antakya'yı muhasara ettiği sırada Stephen de Blois'nin hastalığını bahane ederek gittiği İskenderun'a ulaştı. Albertus, Stephen de Blois'nin bu kişilerden Haçlı Ordusu'nun içinde bulunduğu durumu öğrenince İskenderun'da da güvende olamayacağına karar verdiğini, hatta kara yoluyla bile dönme riskini göze alamayıp deniz yoluyla döndüğünü belirtmiştir (Edgington, 2013: 159-160).

Historia'ya göre Stephen de Blois deniz yoluyla dönmekteyken, Bizans egemenliğindeki adalardan birinde mola verdiğinde İmparator Alexios'un, söz verdiği gibi Haçlılara yardım için Türkopoller, Peçenekler, Kumanlar, Bulgarlar ve Rumlardan müteşekkil 400,000 kişilik ordusuyla Akşehir'e ulaştığını öğrendi. Bunun üzerine İmparator'un yanına giden mezkûr kontlar, yardım kuvvetleri arasında, Tatikios'un ve 40,000 kişilik yeni bir Galyalı Haçlı Ordusu olduğunu gördüler. Stephen de Blois, Alexios'a, ordusunu boşu boşuna tehlikeye atmayıp geri dönmesini tavsiye etti. Albertus'a göre Haçlıların çaresiz durumda olduğunu öğrenen imparator yanındakilerle istişare edip dönmeye karar verdi. Dönüş yolunda, Haçlıların Türklerin elinden aldığı kaleleri tekrar Kılıçarslan'ın ele geçirebileceği ihtimaline karşılık yıktırdı (Edgington, 2013: 163-164).

Albertus Aquensis, yardım kuvvetlerinin geri döndüğünü öğrenen Antakya'daki Haçlıların durumunu şu şekilde anlatmaktadır: "Böylece Hristiyan Ordusu'nun önderleri sürekli bir araya gelip, şehirden gizlice kaçıp ahaliyi tehlikede bırakıp gitmelerinin hiç mümkün olup olmadığını tartışıyorlardı" (Edgington, 2013: 164).

Tüm kroniklerde yer bulan ve günümüze dek pek çok tartışmanın konusu olan Kutsal Mızrak hadisesi *Historia*'ya göre bu esnada gerçekleşmiştir. Albertus, iddia sahibi Peter Bartholomeus'dan sadece "Provence bölgesinden bir rahip" şeklinde bahsetmektedir. *Historia*'ya göre Peter Bartholomeus İsa'nın kendisine görüldüğünü ve öldürüldüğü Kutsal Mızrak'ın parçasının yerini söylediğini iddia etti. Gerçekten de rahibin Adhemar ve Kont Raymond'a söylediği gibi Aziz Petrus Kilisesi'ndeki yer kazılınca mızrak parçası bulundu. Mızrak parçası hemen temizlenip kıymetli kumaşlara sarıldı. Albertus, mızrağın doğruluğunu tartışma konusu yapmadan konuyu kapatıp ayrıntıya girmemiştir. Albertus Aquensis ise görüldüğü üzere hadiseye nispeten mutedil yaklaşmaktadır. Bununla birlikte Kutsal Mızrak hadisesinde

Peter Bartholomeus'nun İsa'yı gördüğünü iddiasını Edginton'un, "aşırı açlık ve Haçlıların bilmedikleri bitkileri yemesinin halüsinasyonlara ve rüyalara" yol açabileceği şeklinde izahı, çağdaş kroniklerde bile sert eleştirilere maruz kalan hatta sahtekârlık olarak görülen bir olayın modern tarihçiler tarafından izah çabasına bir örnektir (Edginton, 2013: 165-166).

Historia'ya göre Kutsal Mızrak sayesinde oluşan geçici iyimser havaya rağmen "Hristiyan Ordusu'ndaki tüm komutanlar ve önderler" yaşadıkları çok sayıda sorun ve açlık felaketi yüzünden korkuyor, sayısız milletten oluşan bir orduyla savaşmaktan çekiniyorlardı. Bu nedenle Kürboğa'ya bir elçi göndermeye karar verdiler. Sonuç olarak Pierre L'Hermit bu vazifeyi üstlendi. Albertus Aquensis'in Keşiş Pierre hakkındaki sözleri, muhtemelen kuşatma sırasında ordudan kaçma teşebbüsünde bulunan Pierre'in kaybettiği itibarını tekrar vermeye dönüktür. Albertus Aquensis'e göre Pierre L'Hermit, Kürboğa'ya önce Hristiyan olursa tüm Haçlı kontlarının onun emrine gireceğini ilettili, teklifi reddedilince genel çarpışma yerine on ya da yirmi kişilik seçme askerlerin düelloya tutuşmasını önerdi. Ancak Kürboğa iki teklifi de reddetti (Edginton, 2013: 166-167).

Albertus, eserinin müteakip bölümünü Haçlı Ordusu'nun tertibine ayırmıştır. Müellife göre 28 Haziran'da Haçlılar on iki tabur halinde düzen almış, biraz hasta olan Kont Raymond, iç kaledeki garnizonun taarruz ihtimaline karşı şehirde kalmıştır. Albertus'a göre ilk saldırıda Haçlılar, Türklerin okçu birliklerini püskürttü. Kılıçarslan, Haçlıların kaçacağı muhtemel yollardan birini tutup Bohemund'un kuvvetlerini sıkıştırdı. Sadece at sırtında olan Haçlıların kaçabildi. Kılıçarslan'ın zaferini gören Rıdvan, birlikleriyle Bohemund'a kanattan saldırdı. Diğer kanattan da saldırıya uğrayan Bohemund'un ordusu, "kurt düşmüş koyun sürüsü gibi" artık direnmekten vazgeçme eşiğindedi. Ancak çarpışmanın seyri bu noktada değişerek yardım kuvvetlerinin geldiğini gören Türkler birer birer kaçmaya başladılar (Edginton, 2013: 168-172).

Historia'ya göre önce dağlık alanda bekleyen Türk savunma birlikleri dağıldı, bunun ardından Bohemund, Türklerin merkez kuvvetlerine saldırdı. Merkez kuvvetlerin bozguna uğradığını gören Kürboğa, kuvvetlerinin henüz çarpışmaya dâhil etmediği büyük bölümünü cepheye sürmeyi başaramadı (Edginton, 2013: 173).

Raimundus Aguilers, Haçlı Ordusu kaleden çıkışını tamamlayıp ilerlemeye başladığında daha savaşmalarına fırsat kalmadan Müslümanların kaçmaya başladıklarını aktarmaktadır. Bu ifade, Müslümanları savaşmadan geri çekilmekle suçlayan İbnü'l-Esir'in, "Hiçbir Müslüman ne kılıç çekti, ne mızrak ne de bir ok attı (...) Haçlılar bu durumu görünce hile zannettiler; çünkü savaş olmadı ki böylesine bir mağlubiyet görülsün" aktarımlarıyla örtüşmektedir (İbnü'l-Esir, 1987: X:231; R., Hill, J. H., & Hill, L. L. 1968: 64). Bunun yanında Anna Komnena da daha iki ordu yakın çarpışmaya girmeden Türklerin kaçmaya başladıklarını aktarmaktadır (Komnena, 1996: 342). Diğer bir Müslüman tarihçi İbnü'l-Adîm de Raimundus Aguilers'i teyit etmektedir. İbnü'l-Adîm'e göre Dukak ve Rıdvan arasındaki çekişme yüzünden Kürboğa'nın ordusunda büyük ayrılıklar meydana geldi. Arap birlikleri ve Türkmenler arasında sorun da çıkınca birçoğu ordudan ayrıldı. Haçlıların hepsini yok etme hevesiyle kaleden çıkışlarına izin verilse de çıkan kalabalığı gören öncü hattı oluşturan Türkmenler dağılıp geri çekildi. Öyle ki Türkmenlerin çekilmesini aldatmaca zanneden Haçlılar saldırmaktan çekindiler. Sonuçta savaş meydanında Kürboğa'dan başka kimse kalmamıştı. Nihayetinde o da otağı ve çadırları ateşe verip savaş alanını terk etti (Sevim, 2014: 92-93).

Albertus Aquensis, ordusunun tamamen dağıldığını gören Kürboğa'nın da sonunda meydanı terk edip Fırat üzerinden Horosan'a kaçtığını, Adhemar'ın bir süre onu takip etmesine karşın yeterince atı olmadığından vazgeçtiğini aktarmaktadır. Albertus bu noktada Hristiyan ordusunda neden at olmadığını açıklamaktadır. *Historia*'ya göre atların bir kısmı ölmüş, bir kısmını da askerler açlıktan kesip yemişlerdir. Çocukluğundan beri at binen asilzadeler artık yaya savaşmak zorunda kalmışlar, memleketlerinde oldukça zengin olan prensler, Antakya'da eşek sırtında savaşmak zorunda kalmışlardır. Albertus, birçok kontun eşekle savaşa girdiğini, kullandığı teçhizatın da aslında Türklerden aldıkları "alışkın olmadıkları ve savaşmaya hiç uygun olmayan" silahlar olduklarını aktarmaktadır (Edginton, 2013: 173).

Albertus, Henry of Esch, Kont Hartmann, hatta Flander Kontu Robert gibi soyluların hayatta kalmak için dilenme noktasına kadar düştüklerini belirtip eserinin kahramanı Godfrey'in bile Raymond St. Gilles'den yardım aldığını aktarmaktadır. Albertus, soyluların maddi durumunu aktardıktan sonra tekrar savaş meydanına dönüş yapar. *Historia*'ya göre diğer Haçlı kuvvetleri düşmanı kovalayıp savaşırken Kont Raymond ve Adhemar'ın birlikleri savaş meydanında ganimet toplamaya koyuldu. Onların ceplerini doldurduğunu gören diğer askerler de para hırsıyla ganimet telaşına düştüler. Savaş meydanında çok sayıda ganimet yanında "Sarazenlerin, Türklerin ve diğer tüm milletlerin günahkâr amellerinin, peygamberlerinin ve kâhinlerinin şeytani büyülerinin yazılı olduğu cilt cilt kitaplar", içinde "Kürboğa'nın, iki bin insanın rahatça hayatını sürdüreceği büyük otağını" ele geçirdiler. Ayrıca ordugâhta buldukları "tüm

kadınlar, ufak çocuklar, hatta hâlâ emzikli ufak bebeklerin kimi kılıçtan geçirildi, kimi atların toynakları altında can verdi” (Edgington, 2013: 173-175).

Görüldüğü üzere Antakya önlerinde neredeyse dağılma noktasına kadar gelen Haçlılar, bilhassa Kürboğa'nın iki stratejik hatasıyla âdeta yeniden can bulmuştur. Kürboğa'nın Urfa kuşatmasıyla gecikmesiyle şehri ele geçirmişler, Haçlı komutanların dahi kaçmayı düşündükleri bir durumda Hristiyan Ordusu'nun sur dışına çıkmasına ve saldırıya geçmesine fırsat vererek mutlak hâkimi olmadığı Selçuklu Ordusu'nun dağılmasına yol açmıştır. Öte yandan Antakya'da bu şekilde iki kez dağılmanın eşliğine gelen Haçlılar, bu fırsatları sonuna kadar kullanıp Batılı tarihçilerin geçirdiği katliamlar gerçekleştirmişlerdir.

Albertus Aquensis'e göre, Kürboğa tehdidi de bertaraf edildikten sonra Hristiyanlar dinî mekânları yeniden tesis ederek şehrin yönetimini Bohemund'a verdiler. Ancak Antakya'nın yönetiminin kimde olacağı meselesi, Birinci Haçlı Seferi neticesinde kurulan üç Latin devleti arasında en çetrefilli ve tartışmalı olanıdır. Zira sefer başlangıcında tüm Haçlı kontlarının İstanbul'da, İmparator Alexios'a ettikleri yemin, kontların birçoğunun sefere çıkış amacıyla çelişmektedir. İznik'in teslim alınışında İmparator, zekâsıyla böyle bir ikilemi henüz ortaya çıkmadan yok etmişse de Bizans kuvvetlerinin Antakya'da olmayışı, hatta imparatorun temsilcisi Tatikios'un da şehir ele geçirilmeden ordudan ayrılması şehrin yönetimini isteyen kontların âdeta ekmeğine yağ sürmüştür. Yönetimi Bohemund'a bırakmış olmalarına karşın Godfrey, Flander Kontu Robert, Normandiya Kontu Robert ve diğer tüm ileri gelenler imparatora ettikleri yemini bozmak istemiyorlardı. *Historia'*da aktarıldığına göre bu nedenle Haçlı kontları, çektikleri onca sıkıntı sırasında neden söz verdiği yardımı göndermediğini sormak ve sözünü tutmadığı için kontların da ettikleri yeminden artık azade olduklarını bildirmek için Bizans İmparatoru'na bir elçi heyeti göndermeye karar verdiler. Albertus'a göre elçi olarak Hainaut Kontu Baldwin ve Fransa Kralı'nın kardeşi Hugh de Vermandois gönderildi, *Gesta Francorum* ise sadece Hugh'un gönderildiğini yazar. Albertus, heyetin Türkopolilerin saldırısına uğradığını ve Baldwin'in saldırıda öldüğünü, Hugh'un ise kaçmayı başardığını anlatmaktadır (Edgington, 2013: 178-179).

Albertus Aquensis, Antakya'nın yönetimi meselesini ele alarak başladığı beşinci kitabın ilk faslında birkaç ilginç ayrıntı vermektedir. Bunlardan ilki, Türklerin mabetlerde resim yasağına karşı, “sanki canlıymışlar gibi resimlerin üstü sıvayla kapatılmış,” diyerek duyduğu şaşkınlıktır. İkincisi de bizzat Papa II. Urbanus tarafından Haçlı Seferlerinin nedeni, Doğu Hristiyanlarının çektiği muazzam eza ve cefa olarak verilmesine karşın, Antakya'daki Aziz Pavlus Kilisesi'ne çok kısa mesafedeki şapele Müslümanlar tarafından izin verildiğinin ve Antakya'daki Hristiyanların kendi şapellerinde rahatça ibadet edebildiklerinin bizzat Albertus Aquensis tarafından belirtilmesidir (Edgington, 2013: 177).

Albertus daha sonra, yaşanan büyük veba salgınından bahsetmiştir. Kaydettiğine göre altı ay boyunca, gün doğmadan yüz ya da elli veya en az otuz kişinin hayatını kaybetmediği gün pek nadirdir. Albertus, diğer kroniklerde bir bölüm ayrılan Adhemar'ın ölümünden muhtemelen siyasi önyargısından ötürü sadece satır arasında bahsetmiş, Le Puy Piskoposu'nun, Ağustos'un ilk günü vebadan öldüğünü not etmiştir (Edgington, 2013: 179-180).

*Historia'*da bu noktada, Haçlılarla Müslüman bir idareci arasında yapılan ilk ittifaktan söz edilmektedir. Albertus'a göre Rıdvan, Azaz'a (Azez ya da E'zâz) saldırmak üzere ordusunu toplamaya başlamıştı. Azaz emiri iyice sıkışmışken, Antakya'ya, Godfrey'e bir elçi gönderip ittifak teklif etti. Rıdvan, Âzêz'i kuşattıktan beş gün sonra Godfrey ordusuyla Âzêz önlerine geldi. Kardeşi Baudouin de üç bin kişilik bir orduyla ağabeyine yardıma geldi. Bununla birlikte Âzêz Emiri'nin doğrudan Godfrey'le bağlantı kurması ve oğlunu da ona rehin olarak vermesini çekemeyen Bohemund ve Raymond St. Gilles, Godfrey'in bu seferine iştirak etmeyi kabul etmedi. İki kontun ordularının geride kaldığını fark eden Godfrey bir günlük yolu geri dönerek sefere iştirak etmezlerse artık düşman olacaklarını söyleyerek iki kontu tehdit edince Bohemund ve Raymond zoraki de olsa sefere katılmak zorunda kaldılar. Sayıları otuz bini aşan Haçlı kuvvetleri karşısında Rıdvan kuşatmayı kaldırmak zorunda kaldı (Edgington, 2013: 183-184).

*Historia'*nın bu kısmında, yazarın Alman kökenini ortaya koyan bir başka ayrıntı yer almaktadır; zira diğer kaynaklarda yer almayan, ancak Albertus Aquensis'in milliyeti hasebiyle vakıf olduğu ayrıntıda, Tuna Nehri üzerindeki Regensburg şehrinden ve Ren Nehri üzerindeki diğer şehirlerden toplanan bin beş yüz Alman'ın deniz yoluyla Antakya'ya geldiği ve St. Symeon limanında diğer hacıların arasına karıştıkları anlatılmaktadır. Ancak veba salgınından muzdarip hacılar yüzünden bu Almanların birinin bile hayatta kalamadığı belirtilmektedir (Edgington, 2013: 190).

Albertus Aquensis, Ekim ayı geldiğinde Dük Godfrey ve arkadaşlarının kaldıkları yerlerden Antakya'ya döndüklerini, Ağustos sıcakları geride kaldığında hâlâ Antakya'da bulunan Kont Raymond, Flander Kontu Robert, Normandiya Kontu Robert, Bohemund ve diğer kontların civar yerleşim yerlerine dağılıp direnenleri muhasara ederek itaat altına almaya başladıklarını aktarmaktadır. Bu amaçla “çok zengin kaynaklara sahip” el-Bâre adlı yerleşim yerine saldırarak, “pek zorluk yaşamadan şehri fethedip içinde

buldukları tüm Türkleri ve Sarazenleri kılıçtan geçirdiler” (Edgington, 2013: 192-193). Söz konusu katliam *Gesta*’da şöyle aktarılmaktadır: “[Kont Raymond St. Gilles] orada rastladığı bütün Müslümanları kadın, erkek, küçük, büyük demeden öldürdü ve orada düzeni sağladı (...)” (Ayan, 2013:137).

Historia’ya göre sonrasında Kont Raymond, Normandiya Kontu Robert, Godfrey’in ağabeyi Eustace, Flander Kontu Robert ve Bohemund ve Godfrey, çok güçlü bir kale olan Ma’arratünnümân’a doğru ilerleyerek 27 Kasım’da şehri kuşattılar. Ancak on beş günlük kuşatmanın ardından diğerleri, Raymond, Normandiya Kontu Robert, Eustace ve Tancred’i orada bırakıp kuşatmadan ayrıldılar. Albertus, “kalbi Kont Raymond’a karşı muazzam bir kıskançlık ve öfke dolu olan Bohemund’un” Godfrey’in ve Kont Raymond’ın yokluklarını fırsat bilerek Antakya’da Raymond’ın askerlerinin bulunduğu kuleye saldırıp iç kaleden püskürttüğünü ve şehrin tek hâkimi olduğunu anlatmaktadır (Edgington, 2013: 192-193).

Historia’ya göre bu esnada askerler, bir an önce Kudüs’e gitmeyi istediklerini homurdanmaya başladılar. Albertus’un aktardığına göre “yurtlarını Kudüs’e ulaşma arzusuyla terk edip pek çok güçlüğe göğüs geren” Haçlı askerler, çok geçmeden Kudüs’e doğru yola çıkılacağını söyleyen Godfrey, Flander Kontu Robert ve Bohemund’a inançlarını kaybedip onların ardından gitmeyi bırakmıştı. Durumu fark eden üç kont, insanların yavaş yavaş şehirden kaçtıklarını anlayınca “hacıların yurtlarına dönmeye hazırlık yapmalarını yasaklayıp” limanlardaki her yere muhafız diktiler. Bunun yanında insanların bu şikâyetlerini dile getirmeleri için 2 Şubat 1099’da bir toplantı kararlaştırdılar. Yapılan toplantıda, Mart ayının ilk günü Hristiyan hâkimiyeti altındaki Lazkiye’de toplanmaya ve ölüm tehlikesi dahi olsa dikkate almayıp Kudüs yolculuğuna çıkılmasına karar verildi (Edgington, 2013: 193-194).

Haçlı Ordusu, uzun süren Antakya kuşatması sırasında zaten erzakını bitirdiği ve yaşanan çatışma ortamından yerel halkın dağlara kaçması nedeniyle bölgeden de yiyecek temin edemediklerinden, muazzam bir açlık çekmekteydi. Raimundus Aguilers, kuşatmanın başarısızlığının ve çekilen şiddetli açlığın sebebini, orduya cinayet, talan, hırsızlık, adaletsizlik ve zina egemen olmasına bağlamaktadır (R., Hill & Hill, 1968: 67). Raymond’ın sayısı on bini bulan ordusunun açlıklarını gidermek için yaptıkları *Historia*’da şöyle anlatılmaktadır: “(...) bu şehirler civarındaki açlık ızdırabı öylesine muazzam boyutlara ulaşmıştı ki - yapılması şöyle dursun söylenmesi dahi habis ancak - Hristiyanlar sadece öldürülen Türkleri ve Sarazenleri değil, aynı zamanda yakaladıkları köpekleri ateşte pişirip yemekten kaçınmadılar (...)” (Edgington, 2013: 194).

Yamyamlık konusunda *Gesta Francorum*, Raimundus Aguilers, Fulcherius Carnotensis, Radulphus Cadomensis, Robertus Monachus, Guibertus Novigenti gibi dönem kaynakları, Albertus Aquensis’in ifadelerini teyit etmektedir (Carnotensis, 2009: 96; R., & Sweetenham, 2011: 186; Ayan, 2013: 142; Cadomensis, 2012: 116). Bu durum, sonraki dönem tarihçilerini konuyu izah etme gayretine itmiştir. Bunun üzerine Batılı tarihçiler ya hadiseyi tamamen inkâr yoluna ya da olayları fakir sınıfa, bir başka ifadeyle Tafur efsanesine sarılma yoluna gitmişlerdir (Rubenstein, 2008: 530). Örneğin Radulphus Cadomensis’in yukarıda zikredilen kesin ifadelerine karşın, onun vakayinâmesinin İngilizceye çevirisini yapan Bernard ve David Bachrach, Radulphus’un gerçekten vuku bulan bir yamyamlıktan bahsetmesinin ihtimal dışı olduğunu, burada, Haçlıların yaşadığı zorlukların azametini göstermeye çalışıldığının tartışma götürmez olduğunu iddia etmektedirler (Cadomensis, 2012: 116).

Birinci Haçlı Seferi sırasında kaydedilen yamyamlık olaylarını inceleyen Jay Rubenstein, Birinci Haçlı Seferi öncesinde de Avrupa’da yamyamlık olaylarının yaşandığını ortaya koymaktadır. Tüm kaynakların ittifak ettiği olayları yok saymanın mantıksız olacağı noktasından hareket eden Rubenstein, İznik ve Antakya’daki yamyamlık hadiselerinin açlık yüzünden, Ma’arratünnümân’da yaşanan yamyamlığın ise düşmanın gözünü korkutmak için yapılmış olmasının muhtemel olduğu sonucuna varmaktadır (Rubenstein, 2008: 550). Sonuç olarak, sebep her ne olursa olsun Ma’arratünnümân’da yaşanan katliam ve yamyamlık hadiseleri, sonraki dönem tarihçilerinin izah ya da inkâr çabalarına karşın tarihsel bir vakıa olmakla birlikte tarihçiler arasında olayın içeriği hakkında farklı yaklaşımlar mevcuttur.

Yaşananların ardından Raymond, yaptırdığı muhasara araçları sayesinde çok geçmeden ele geçirdiği şehirde kaçan Türkleri iç kalede sıkıştırıp iç kaleyi ateşe vererek diri diri yaktı. Gerek kuşatma evresi, gerekse kalenin ele geçirilişi aşamalarında muazzam bir vahşete ve Haçlıların hunharca katliamına maruz kalan Ma’arra’da bol yağ dışında pek az yiyecek bulabildiler (Edgington, 2013: 195).

Albertus Aquensis’in aktardığına göre Ma’arra’yı ele geçiren Kont Raymond komutasındaki Haçlı Ordusu kolu, ‘Neşe’ adını verdikleri vadi boyunca güneye doğru ilerledi. Burada bol yiyecek bulan Haçlılar sekiz gün boyunca ihtiyaçlarını giderip dinlendi. Karşılarına çıkan iki kaleyi ve Tartus şehrini pek zorlukla karşılaşmadan ele geçirdiler. Sonra yola devam edip Arka kalesi önünde ordugâh kurdular. Kaleyi muhasara altına alarak kuşatma araçları inşa ettiler. Buna karşın kale garnizonu kuşatmaya karşı muazzam bir direniş göstermekteydi (Edgington, 2013: 195-196).

Bu esnada ordu içinde Kutsal Mızrak'ın gerçek olup olmadığına dair tartışmalar ortaya çıkmaya başlamıştı. Mızrağı bulan papaz Peter Barthelemous, sözlerinin doğruluğunu ispat etmesi için ateşle imtihana sokuldu. Peter'dan, üç gün oruç tutup ruhunu arındırdıktan sonra yakılan büyük ateşten çıplak ayakla yürüyerek geçmesi istendi. Albertus diğer kronikçilere göre çok daha mutedil ifadeler kullanarak, bazılarının Peter'ın imtihanı yaralanmadan geçtiklerini söylediklerini, bazılarının da aldığı ciddi yaralar neticesinde birkaç gün sonra öldüğünü söylediğini aktarmaktadır (Edgington, 2013: 196).

Historia' da yer alan ve Toulouse Kontu Raymond St. Gilles için oldukça ağır ifadeler ve suçlamalar içeren kayda göre Mart ayının ilk günü Dük Godfrey, Flander Dükü Robert, Bohemund ve o sırada Antakya'da bulunan diğer tüm kontlar ordularını Lazkiye'de topladılar. Albertus'a göre, sayıları yirmi bin süvari ve piyadeye oluşan bu ordu, Kudüs yolu için stratejik öneme ve zengin kaynaklara sahip Cebele kalesini kuşattı. Bu esnada Antakya'yı kaybetmekten korkan Bohemund askerleriyle birlikte önce Lazkiye'ye çekilip ardından tekrar Antakya'ya döndü. Cebele halkı, şehre dokunmadan yollarına devam etmeleri karşılığında muazzam miktarda para vermeyi teklif etti. Haçlı Kontlarının bu teklifi hiç düşünmeden reddetmeleri üzerine kuşatmanın kalkmasını sağlaması için yardım talebiyle "her daim altına, gümüşe tamah eden, aklında her zaman hileler ve türlü düşünceler dolaşan" Kont Raymond'a haber ulaştırdılar. Bu sırada Arka kuşatmasında olan Raymond, Cebele kuşatmasındaki Haçlı liderlerine, Müslümanların birleşip bir ordu topladıkları ve ona saldırmayı planladıkları mesajını ileterek derhal yardıma gelmelerini talep etti. Bu haberi alan diğer kontlar Cebele kuşatmasını kaldırarak derhal Raymond'ın yardımına gittiler. Ancak üç gün sonra Arka önlerine ulaştıklarında, Raymond'ın uyduruk düşman saldırısı yalanıyla kendilerini aldattığını ve asıl gayesinin özgürlüklerini sağlamak için "rüşvet" aldığı Cebele halkına verdiği sözü yerine getirmek olduğunu Tancred ve diğer komutanlardan öğrendiler. Bunun üzerine Raymond'ın yanından ayrılıp onunla teması kestiler (Edgington, 2013: 197-198). Öte yandan Albertus'un bu aktarımına karşın hem Raimundus Aguilers hem de *Gesta Francorum*, Raymond St. Gilles'in Türklerin saldıracağına gerçekten inandığı kanısındadır (Ayan, 2013: 147; R., Hill & Hill, 1968: 90).

Historia' da anlatılana göre Tancred'e sağladığı askeri yardıma karşılık Toulouse Kontu'nun vermeyi taahhüt ettiği parayı vermemesi, iki Haçlı kontunun arasında anlaşmazlık çıkmasına neden olmuştur. Gerek bu kayıt gerekse Raymond'ın sırf kendi çıkarı için Cebele'nin Haçlı hâkimiyetine girmesini engellemesi, Haçlı liderlerinin dini hassasiyetlerini ortaya koyması açısından oldukça mühimdir. Albertus'un aktardığına göre, parası ödenmediği için Raymond'a kızan Tancred, askerleriyle Godfrey'in ordusuna katılıp emrine girdi. Kontları karşısına aldığı gören Raymond liderlerle arayı düzeltme çabasına girdi. "Çocukluk çağından beri eğitimini alıp uzmanı olduğu kurnazlıkla ve gönül okşayıcı sözlerle," öncelikle Godfrey'i yumuşatan Raymond, Tancred dışında hepsini ikna etmeyi başardı. Böylelikle Godfrey'in Arka'ya varmasından itibaren dört hafta boyunca hep birlikte kaleyi muhasara edip saldırdılar (Edgington, 2013: 198-199).

Tüm uğraşlarına karşın saldırının sonuca ulaşmaması ve geçen süre uzadıkça nükseden erzak ihtiyacı yüzünden ordu içinde huzursuzluklar baş gösterdi. Komutanlarına bir an önce bu beyhude kuşatmayı kaldırıp Kudüs'e gitme ve İsa'nın kutsal mezarını görme amacıyla ettikleri yemini gerçekleştirmek için baskı yaptılar. Ancak Raymond karşı çıkıp kale teslim olana dek oradan ayrılmamaları gerektiği konusunda diğer kontları ikna etmeye çalıştı. Raymond'ın tüm çabalarına karşın bir gün Godfrey, Flander Kontu Robert ve Tancred tüm askerlerini toplayıp kampı ateşe verdiler (Edgington, 2013: 200).

Raymond da iki buçuk ay süren kuşatmayı kaldırıp alelacele diğer birliklere yetişti. Trablus yakınlarında kamp kuran Haçlı Ordusu'na şehirden gelen heyet, kendilerine dokunmamaları için anlaşabilmek umuduyla bolca hediye sundu. Amaçları zaten Kudüs' gitmek olan Haçlılar bu teklifi kabul etti. Trablus Emiri, şehir surları önünde bir süredir ordugâh kuran Haçlılara bolca hediyeler gönderip kendi topraklarına, Jubayl ve Arka kalelerine dokunmamalarını talep etti. Kurulan dostluk neticesinde Kudüs'e rahatça gidebilmeleri için Haçlılara bir rehber verdi (Edgington, 2013: 201-202).

Rehber eşliğinde yola devam eden Haçlı Ordusu'nun geldiğini öğrenen Beyrut halkı, Haçlı kontlarına kıymetli hediyeler gönderip şehre zarar vermeden barış içinde geçmelerini istedi. Hatta Albertus Aquensis'in aktardığına göre "Şayet Tanrının yardımıyla [Haçlılar] Kudüs'ü ele geçirme gayelerini gerçekleştirirlerse tüm varlıklarıyla hizmetinde olacakları" sözünü verdiler (Edgington, 2013: 202).

Historia' da anlatıldığına göre Haçlı Ordusu, Beyrut kentinin ardından geçitlerden geçerek Sayda şehrinin de bulunduğu ovaya indi. Burada bir nehir kenarında çadır kurdular. Ancak burada Albertus'un 'tarenta' denildiğini aktardığı zehirli yılan sokmalarıyla zayıf verdiler. Ordu yılan sokmalarından o kadar muzdarip duruma düşmüştü ki *Historia'* nın bir faslı buna ayrılmıştır. Bu sırada Sayda şehrinde gelen cılız akınları da püskürtmek zorunda kalan Haçlılar, asıl hedeflerinin Kudüs olması nedeniyle şehri ele geçirme uğraşına girişmediler (Edgington, 2013: 203).

Haçlı Ordusu Akka şehrine varınca şehri geride bırakıp nehrin denize döküldüğü bir yerde iki gece konakladılar. *Historia'*daki ifadelerle göre yol burada ikiye ayrılmaktaydı, soldaki, Dimeşk ve Ürdün Nehri üzerinden Kudüs'e gidiyordu. Sağdakiyse kıyı boyunca Kudüs'e uzanmaktaydı. Dimeşk yolunu tercih etmeyip sahil güzergâhına karar kıldılar (Edgington, 2013: 205).

*Historia'*ya göre önce Hayfa, ardından Kaysâriye şehirlerini geride bırakan Haçlı Ordusu, şehrin dışındaki geniş düzlüklerde kamp kurup hem Pentakost'u hem de İsa'nın Göğe Yükseliş Günü'nü kutladılar. Bir başka deyişle 29 Mayıs 1099'a kadar dört gün boyunca Kaysâriye açıklarındaki ovada konakladılar. Adı geçen şehirlerin hiç birine dokunmadan devam edip Perşembe günü Ramla (ya da Remle) kentine ulaştılar. Biraz daha ilerleyince şehir halkının Ramla'yı terk ettikleri anlaşıldı. Burada üç gün dinlendikten sonra Robert adında birini şehre rahip olarak tayin edip şehri Hristiyan sakinlerine teslim ederek dördüncü günün şafağında yola devam ettiler (Edgington, 2013: 204-206).

Haçlıların geldiğini duyan Betlehem sakini Katolik Hristiyanlar ve bilhassa Kudüs'ten dışarı çıkartılan Hristiyanların gönderdiği heyet, Haçlıların hiç vakit kaybetmeden ivedilikle yardıma gelmesini rica edip hâlâ hayatlarının tehlikede olduğu haberini verdi. Antakya'daki gibi bir ihanetle karşılaşmak istemeyen ve olası casusluk faaliyetlerini önlemeyi amaçlayan Kudüs'ün Fatımî Emiri İftihâruddevle, Hristiyan halkı sur dışına çıkartmıştır. Albertus'un ifadelerine göre ana ordu Bethlehem'den gelen heyeti ve getirdikleri haberleri öğrenince heyecana kapılıp hep birlikte yola koyuldu. Albertus Aquensis, "Kudüs surları önünde sevinçten gözyaşlarına boğulan, methiyeler düzen, ilahiler söyleyen" Haçlıların sayısını kadın-erkek toplam 60.000 olarak vermektedir (Edgington, 2013: 206-207).

Albertus'a göre, ordusunun daha güçlü olması nedeniyle Godfrey, kuvvetlerini, savunmanın en sağlam olduğu ve yoğunlaştığı Davud Burcu'nun karşısına konumlandırdı. İtalya'dan iki piskoposla birlikte Kont Raymond, aynı burç kapısının karşısına birliklerini yerleştirdi. Ancak çok geçmeden bir başka konumda daha başarılı olacağı düşüncesiyle Sion Dağı eteklerine kaydırdı. Diğer kontlar da surların çevresinde yerlerini alınca sur etrafında herhangi bir boşluk ya da pusu kurulabilecek bir yer bırakılmadığından emin olmak için keşif yapıp Zeytin Dağı civarını da kontrol ettiler. Albertus'un ifadesine göre sadece şehrin aşağısındaki Yehoşafat (Jehosaphat) Vadisi kısmı muhasara edilemedi, bunun nedeni ise arazi yapısıydı. Bununla birlikte burayı gece gündüz kollayan nöbetçiler vardı (Edgington, 2013: 208-209).

Albertus Aquensis, *Historia'*sının altıncı kitabına Kudüs surlarının muhasara altına alınma sürecinin tamamlandığı kuşatmanın beşinci günüyle başlamaktadır. Albertus'un aktardığına göre Haçlı birlikleri, kuşatma tamamlanınca beşinci gün taarruza geçti. Ancak şiddetli çarpışmalarla geçen günün sonunda tüm çabaları karşılıksız kaldı. Bunun üzerine çatışmalar sona erince toplanan konseyde, şehrin bu şekilde zapt edilemeyeceği, kesinlikle mancınık, şahmerdan ve kuşatma kulesi gibi muhasara araçlarına ihtiyaç duydukları kararına varıldı. *Historia'*ya göre, gerekli malzemeleri tedarik ettikten sonra kadın-erkek, genç-yaşlı demeden herkes elbirliğiyle dört hafta içinde, şahmerdan ve mancınıklar inşa edip bu araçları Davud Burcu'nun tam karşısına taşıdılar (Edgington, 2013: 212).

Albertus, Müslümanlara "veled-i zina" gibi ağır hakaretle başladığı müteakip bölümde, kuşatma esnasında yaşanan büyük susuzluktan söz etmektedir. Albertus Aquensis'in ifadesine göre muhasara uzayınca Haçlı liderleri, Zeytin Dağı'nda yaşayan bir keşişe ne yapmaları gerektiğini danıştılar. Keşiş, üç gün oruç tutup sonra saldırıya geçmelerini tavsiye etti. Albertus, Haçlılar, Kudüs surları çevresinde ilahiler söyleyerek dolaştığı sırada, surlara çıkan Müslümanların yaptıkları haçlara tükürüp - hatta bevlederek - alay ettiklerini ve aşağıladıklarını aktarmaktadır (Edgington, 2013: 213-215).

Albertus Aquensis'in *Historia'*sına göre oruç ve ayinden sonra Haçlılar, kuşatma araçları ve mancınıklar için gereken taşları Yehoşafat Vadisi'nin olduğu yere doğru taşıdılar. Ancak Müslümanlar balmumu, zift ve sülfür döküp ateşe vererek şahmerdanı yakıp kullanılamaz hale getirmeyi başardılar. Bu esnada Haçlılar gece gündüz çalışıp üç katlı kuşatma kulesinin inşasını bitirdiler. Albertus Aquensis'in ifadesiyle 9 Temmuz Cumartesi sabahı kuşatma kulesini surların karşısında göre Sarazenler afallayıp dehşete kapıldılar. Hemen toparlanıp kuşatma kulesiyle şiddetli bir çarpışmaya giriştiler. Bu esnada şehrin diğer tarafında, Sion Dağı civarında, Kont Raymond da surlara saldırıya devam ediyordu (Edgington, 2013: 215-217).

*Historia'*da bu noktada geçen bir kayıt, oldukça dikkate değerdir. Albertus'un aktardığına göre Tancred'e, Kutsal Kabir Kilisesi'ndeki altınları ve değerli eşyaları anlatan casuslar, kale garnizonunun Zeytin Dağı Kapısı'ndan ve kuşatılmamış Yehoşafat Vadisi üzerinden Mısır Kralı'yla sürekli irtibat halinde olduklarını söylemiştir. Edgington, bu casusların muhtemelen, kuşatmanın öncesinde şehirden çıkarılan Hristiyan ahalî oldukları görüşündedir (Edgington, 2013: 218).

Albertus Aquensis surlara ilk atlayanların Lithold ve Engilbert kardeşler olduğunu söylemektedir. Onların ardından Godfrey, kardeşi ve adamlarıyla birlikte surlara atlayıp düşmana saldırıya geçmiştir. Sonuç olarak 15 Temmuz 1099 Cuma günü Haçlı Orduları Kudüs savunmasını aşip şehre girdi (Edgington,

2013: 222). Şehrin düşmesiyle birlikte tüm Latin kaynakların ittifak ettiği büyük katliam başladı (Hill & Hill, 1968: 127-128; Novigenti, 1997: 120; Carnotensis, 2009: 107; R., & Sweetenham, 2011: 200; Ayan, 2013: 155; Ayan, 2016: 363; Cadomensis, 2012: 148).

Albertus Aquensis, surların düşmesiyle şehir halkının korkuya kapılıp kaçmaya başladığını aktarmaktadır. Kalabalığın sığınmaya çalıştığı yer, şehrin güneydoğu köşesinde yer alan büyük ve müstahkem bir mevki olan Mabet Tepesi yani Mescid-i Aksa idi. Şahmerdanın surlarda açtığı gedikten bu esnada binlerce kişi içeriye akın etti. İçeride toplanıp doğruca mabede doğru koşuran bu kalabalık karşlarına çıkan Sarazenleri “acimasızca yere indiriyordu.” Albertus, yaşananları şu şekilde aktarmaktadır: “Katliam öyle muazzamdı ki dökülen kanlar saray avlusunun zemininden dışarı taşıyordu ve akan kanlar ayak bileklerine kadar geliyordu” (Edgington, 2013: 223).

Albertus Aquensis, Müslümanların sarnıca kaçtıklarını, ancak kiminin izdiham sırasında düşüp boğularak öldüğünü, kalanların da peşlerindeki Haçlılar tarafından katledildiklerini söylemektedir. *Historia*'da anlatıldığına göre bu sırada Hristiyan askerler saraydaki muazzam Sarazen katliamını bitirip dışarı çıktılar. Albertus Aquensis, Haçlıların orada on bin kişiyi öldürdüklerini söylemektedir. Saraydan çıkan askerler Müslümanları öldürmek için mahalle aralarına dağıldılar. Akabinde anlatılanlar vahşetin boyutlarını daha net ortaya koymaktadır:

“Haçlılar girdikleri evlerde (...) beşiklerdeki ya da hâlâ annelerinin kucağında süt emen bebekleri kadınların karınlarına tekmeyle basıp zorla alarak duvarlara, kapıların pervazlarına fırlatıp boyunlarını kırdılar. Kimini silahlarıyla öldürüyorlar, kiminin başını taşla ezip öldürüyorlardı, ama hangi yaşta ya da cinsiyette olursa olsun kesinlikle tek bir kâfirin bile canını bağışlamadılar” (Edgington, 2013: 224).

Katliam konusunda *Gesta Francorum*, Raimundus Aguilers, Fulcherius Carnotensis, Radulphus Cadomensis, Robertus Monachus, Guibertus Novigenti gibi dönem kaynakları, Albertus Aquensis'in ifadelerini teyit etmektedir. Ancak dönem kaynakları bu konuda herhangi bir tekzip ya da düzeltme ifadesi içermezken modern tarihçiler katliamın gerçekliğine söz edemediklerinden olsa gerek boyutunu küçültme çabasına girişmişlerdir. Sözgelimi Albertus Aquensis'i neşreden Susan B. Edgington ve de Raimundus Aguilers ve Peter Tudebodus'un eserlerini neşreden John H. Hill, bu ifadede, İncil'in Vahiy Kitabı'nda geçen “Üzümler şehrin dışında çiğnendi; teknedeki kan, bin altı yüz ok atımı uzaklığa kadar yayılıp, *atların dizginlerine dek yükseldi*” ifadesine atıf yapıldığı düşüncesindedir (Vahiy Kitabı 14:20). John H. Hill, ayrıca modern tarihçileri, burada İncil'e atıf yapıldığı bilgisini vermedikleri için eleştirmektedir (Hill & Hill, 1968: 11, 128).

Hatta kimi tarihçilerin Haçlıların gerçekleştirdiği katliamı, çekilen çilelerin, yoklukların ve neredeyse üç yıl süren yolculuğun neden olduğu psikolojik patlama olarak mazur gösterme uğraşına girmişlerdir (Asbridge, 2014: 119; Crawford, 2011: 20). Öte yandan bu izah çabası kimi tarihçileri kan üzerinden metrekare hesabı yapmaya kadar götürmüştür. Mesela Thomas F. Madden, insan vücudunda bulunan kanın miktarından hareketle bahsedilen alanın bahsedilen yükseklikte kanla dolması için kaç kişinin ölmesi gerektiğini hesaplamıştır. Madden, bu hesabın sonunda Latin tarihçilerin abarttığı sonucuna varmıştır (Madden, 2012: 25-37).

Historia'ya göre bir grup Müslüman, Süleyman Mabedi'nin çatısına çıktı. Albertus Aquensis, bunların sayısını yaklaşık 300 kişi olarak vermektedir. Bu Müslümanlar, canlarının bağışlanması için yalvardılar ve bağışlandıklarının alameti olarak Tancred'in sancağı kendilerine verilmeden aşağı inmeyeceklerini söylediler. Bu talebi bir hakaret sayan Tancred çok öfkelenmiş ve çatıya sığınanlardan biri bile sağ bırakılmadan hepsi öldürüldü (Edgington, 2013: 228).

Albertus Aquensis'in *Historia*'sını neşreden Susan B. Edgington, tüm kaynaklarda bahsedilen katliamın, çatıdaki bu Müslümanların öldürülmesi olduğu görüşündedir. Bu nazarla bakınca Albertus'un verdiği 300 sayısının, diğer kaynaklarda geçen on bin ila 70 bin arasında değişen sayılara göre çok daha “gerçekçi” olduğu fikrini savunmaktadır. (Edgington, 2013: 228). Buna karşın Albertus'un eserinde, Haçlıların şehre girer girmez “saray” diye adlandırdığı yerde 10.000 kişiyi öldürdükleri, devamında sokaklarda kaçışan ve sarnıca sığınan çok sayıda insanı öldürdükleri anlatılmaktadır. Zaten Albertus'un verdiği 300 sayısı mabette öldürülen değil, mabedin çatısına sığınan Müslümanların sayısıdır. Öte yandan Albertus Aquensis zaten “saray” olarak adlandırdığı yerin avlusunun “ayak bileklerine kadar insan kanıyla dolup taşıdığı” da söylemiştir. (Edgington, 2013: 223-224). Albertus'un “saray” olarak nereyi kastettiği kesin olmasa da *Historia*'nın sonraki bölümünde Süleyman Mabedi'ni tasvir etmesi ve ‘Süleyman'ın Sarayı’ ifadesini kullanması, kastedilen yerin Mabet Tepesi, dolayısıyla Mescid-i Aksa olduğu anlaşılmaktadır. Tüm bunların yanında Albertus Aquensis'in eserinin hiçbir yerinde, Susan B. Edgington'ın dolaylı olarak ima etmeye çalıştığı gibi katledilen Müslümanların sayısını azaltma çabası içinde olmadığı muhakkaktır.

Albertus Aquensis, Kudüs düşüncesi yaşanan katliamı anlattıktan sonraki bölümü, Süleyman Mabedi'nin tasvirine ve tarihine ayırmıştır. Tapınak Tepesi'ni tarif ederken Müslümanların buraya zarar

vermek bir yana mücevherlerle süslediklerini, büyük saygı duyduklarını ve hürmet gösterdiklerini aktarmaktadır (Edgington, 2013: 225).

Historia' da anlatılan ve birkaç farklılıkla diğer kaynaklarda zikredilen diğer bir hadise de Tancred'in şehre ilk girildiği anda Tapınağa koşup "duvarlardaki ve sütunlardaki muazzam miktarda altını ve gümüşü söküüp" almasıdır. Albertus Aquensis'in verdiği bilgiye göre "tam miktarını kimsenin bilmediği" bu hazineyi altı deve ya da katır ancak taşıyabildi. Tancred, Kudüs seferi öncesinde Godfrey'in emrine girdiği için Albertus'a göre bu ganimeti "adilane biçimde" efendisiyle paylaştı. Hatta Albertus, "Tancred, ona daha önce anlatılan zenginlik uğruna açgözlülükle diğer tarafa gitmiş, tüm ayaktakımı kalabalığı Süleyman Mabedi'nde ölçsüz bir vahşetle katliam yaparken tüm prensler ağızları açık halde gösterişli binaların zenginliklerine bakakalmıştı" diyerek durumu özetlemektedir (Edgington, 2013: 224-226).

Bununla birlikte Albertus Aquensis, eserine, diğer hiçbir kaynaktan yer almayan bir kayıt düşmüştür. Albertus'un aktardığına göre şehir ele geçirildikten sonra Hristiyanların ileri gelenleri, olası bir Fatimî saldırısı gerçekleşirse içeride zor durumda kalmamak için tüm esirlerin öldürülmesi gerektiği tavsiyesinde bulundular. Bu tavsiye üzerine şehrin zapt edilmesinin üçüncü günü herkese silahlarını alıp esirleri öldürmeleri ilan edildi. Sonrasında yaşananlar *Historia'* da şöyle aktarılmaktadır:

"(...)Herkes silahını kapıldığı gibi hala hayatta olan tüm kâfir topluluğuna rezil bir katliam uygulamak için akın akın saldırdı; kimini zincire vurulmuş halde getirip boyunlarını vurdular; daha önce fidye için ya da merhamet edip canlarını bağışladıkları, sokaklarda buldukları diğerlerini katlediyorlar; kızları, kadınları, soylu hanımları, hatta hamile kadınları ve çok ufak çocukları bile hiçbirinin yaşına bakmadan başlarını kesiyor ya da taşlarla vurarak öldürüyorlardı. Aksine amansız katliam yüzünden dehşete düşmüş ve hemen onları bekleyen ölüm karşısında korkmuş kızlar, kadınlar ve hanımlar, öfkeden deliye dönmüş ve öfkelerini kusan kadın-erkek Hristiyanların canlarını kurtarma umuduyla bellerine sarılıyorlardı. Bazıları Hristiyanların ayaklarına sarılmış, canları ve güvenlikleri için yürek parçalayıcı biçimde ağlayıp yakarıyorlardı. Analarının-babalarının acınası kaderlerini gören üç-beş yaşındaki çocuklar hep bir ağızdan ağlamalarını ve biçare feryatlarını şiddetlendiriyordu. Ne var ki bu merhamet ve bağışlanma işaretleri için beyhude uğraşıyorlardı. Zira Hristiyanlar gözlerini kırpmadan katliama devam ediyordu, bu yüzden ister kız ister erkek olsun emzikli çocuk, hatta bir yaşında bebekler bile katillerin ellerinden kaçıp kurtulamıyordu. Kudüs şehrinin tüm sokakları, ölü kadın-erkek cesetleriyle ve bebeklerin ezilmiş uzuvlarıyla kaplı olduğu söylenir; çok geçmeden sadece sokaklar, evler ve saraylarda değil, ıssız çöllerde bazı yerlerde bile çok sayıda ceset bulunacaktı" (Edgington, 2013: 229).

Görüldüğü gibi döneme ait tüm kaynaklar katliam konusunda benzeri ifadeler kullanmaktadırlar. Modern Batılı tarihçilerin bu konuda getirebildikleri yegâne izah, bu tür katliamların Ortaçağda yaygın bir uygulama olduğu ya da Birinci Haçlı Seferi'nin Latin kaynaklarının mübalağa ettikleridir. Birbirinden farklı ordular içinde yer alan ya da farklı tanıkların ifadelerine dayanan kronikçilerin aynı katliam manzarasını resmetmiş olmaları, dahası günümüz tarihçilerinin aksine dönemin kronik yazarlarının gerçekleştirilen katliamı gizleme yahut olduğundan küçük gösterme çabası içinde olmadıkları, yaşananların en bariz kanıtıdır. Öte yandan 1099'da Kudüs'te yaşananların neden ısrarla basitleştirilmeye çalışıldığı ayrı bir tartışma konusudur. Tarih boyunca birçok katliam gerçekleştirildiği muhakkaktır, ancak onlar için benzeri bir "haklı çıkarma" çabası gözlenmemektedir. Sonuç olarak Haçlıların Kudüs'te, Müslüman-Yahudi demeden, yaş-cinsiyet-din ayrımı yapmadan gerçekleştirdikleri vahşeti izah etme çabasının tek nedeni, günümüz Batı tarihçilerinin "tarihçi" olmak yerine "taraf" olarak hadiseleri açıklama uğraşdır.

Katliamın ve talanın ardından Kutsal Kabir Kilise'sinde İsa'nın huzuruna çıkan Haçlılar artık amaçlarına ulaşmıştır. Fakat artık onları kısa sürede halledilmesi gereken birkaç sorun beklemektedir. Bu sorunlar, şehrin cesetlerden temizlenmesi, patrik seçimi ve şehrin yöneticisinin belirlenmesidir. Albertus'un aktardıklarına göre şehrin temizliği halledildikten sonra sıra, dinî ve siyasi liderlerin seçimine geldi. Kudüs'ün ele geçirilişinin sekizinci günü şehrin idarecisini belirlemek için konsey toplandı (Hill & Hill, 1968: 129; Novigenti, 1997: 123; Carnotensis, 2009: 106-107; R., & Sweetenham, 2011: 202; Ayan, 2013: 158).

Şehrin idaresi önce, Toulouse Kontu Raymond St. Gilles'e teklif edildi. Onun reddetmesi üzerine teklif götürülen Godfrey, *Historia'*daki ifadeyle "gönülsüz de olsa" *Kutsal Kabrin Koruyucusu* unvanıyla şehrin yöneticiliğini kabul etti. Kendisine teklif edilen Kudüs yöneticiliğini elinin tersiyle itip Godfrey'in seçilmesine karşı çıkmayan Raymond St. Gilles'in bu tavrının nedeni hiçbir çağdaş Latin kronikte açıklanmamıştır. Öte yandan unvan konusunda Latin kaynakların *prinkeps* ya da *Kutsal Kabrin Koruyucusu* üzerinde hemfikir olmalarına karşın Robertus Monachus ısrarla Godfrey'in *Kral* olarak seçildiğini vurgulamaktadır (Hill & Hill, 1968: 129; Edgington, 2013: 231; R., & Sweetenham, 2011: 202).

Albertus Aquensis'in aktardığına göre Haçlılar, Kudüs'ü ele geçirdikten beş hafta sonra Fatimî Ordusu'nun yaklaştığı haberini aldılar. Godfrey, 9 Ağustos'ta haberin doğruluğunu araştırmak üzere yanına Flander Kontu Robert, Eustace ve Tancred'i de alarak Askalân ovasına gitti. Kontlar burada tesadüfen bir ulakla karşılaşmış düşmanla ilgili bilgileri öğrendiler. Albertus'un, 300.000 kişi olduğunu söylediği Müslüman

Ordusu'nun başında bizzat Fatımi Veziri el-Efdal vardı. *Historia'*ya göre Askalân'dan Kudüs'e giden yolu tutan Godfrey hemen Normandiya Dükü Robert ve Kont Raymond'a durumu haber verip ordularını toplamalarını, Pierre L'Hermit ve Albertus'un tabiriyle "Kutsal Kabrin Gözeticisi ve Şansölyesi" Arnulf'a hiç vakit kaybetmeden Gerçek Haç'ı alıp Askalân'a gelmelerini emretti. Şehrin müdafaası için de sayıca az, ama sadık birkaç asker bırakılacaktı (Edgington, 2013: 235-236).

Albertus'a göre Raymond, Godfrey'in yardım çağrısına iştirak etmedi. Ancak ordusunun ve diğer tüm kontların yoğun baskısına dayanamayıp sonunda harekete geçip yola çıktı. Albertus burada dindaşları için "müdafaadan çok ganimete düşkün" ifadesini kullanmaktadır. Bu nedenle Haçlılara, ganimet peşinde koşmamaları, aksi takdirde kulaklarının ve burunlarının kesileceği ilan edildi (Edgington, 2013: 237).

Historia' da aktarıldığına göre Godfrey, iki bin süvarisi üç bin piyadesiyle Askalân şehrinin kapılarını kuşattı. Surların dışındaki çok sık ağaçlı, geniş meyve bahçelerine doğru sağ tarafta Kont Raymond; sol taraftaki düzlükte de Normandiya Kontu Robert, Flander Kontu Robert, Oliver of Jussey, Gerard of Quierzy ve Reinald of Toul'un askerleri konuşlandı. 12 Ağustos Cuma günü 20.000 kişilik Haçlı Ordusu, 300.000 kişilik Fatımi Ordusuyla savaşıma hazır. Bununla birlikte iki ordu arasında büyük bir çarpışma yaşanmadığı, Fatımi Ordusu'nun hemen dağıldığı anlaşılmaktadır. Zira Albertus Aquensis altıncı kitabının sadece bir bölümünü savaşa ayırmış, üç bölümünde kaçan Fatımi Ordusu'nun nasıl katledildiğini işlemiştir. Dağılan Müslüman askerlerin kimi denizde, kimi meyve bahçelerinde, kimi şehir kapılarında yaşanan izdihamda can vermiştir (Edgington, 2013: 239-242).

Savaşın ardından yaklaşık iki bin kadar askerini toparlayan Godfrey, yaşadıkları bozgunun dolaylı afallanmış ve Mısır'dan hiçbir yardım umudu kalmayan Askalân'ın teslim olacağını hesap ederek şehri kuşattı. Fakat Godfrey'i kıskanan Raymond St. Gilles, Godfrey'in yeni bir başarı daha kazanmasına engel olmak için Askalân halkına gizli bir heyet gönderip direnmelerini tavsiye etti. Raymond, mesajında, diğer tüm kontların savaş biter bitmez doğdukları topraklara geri döneceklerini, Godfrey'in beraberinde sadece çok ufak bir asker topluluğu kalacağını haber veriyordu. *Historia'*ya göre Kont'un bu mesajını alan Askalân halkı teslim olmaktan vazgeçip cesaretle direndi. Bu durumu öğrenen Godfrey de kuşatmayı kaldırıp Raymond'ın muhasara ettiği Arsuf'a doğru ilerlemeye başladı. Adamlarına Raymond'ı bulmalarını, tüm yaptıklarını ona ödeteceğini söyleyip zırhını kuşandı. Godfrey ordusuyla Raymond'ın ordugâhına saldırmaya hazırlandığı sırada olacakları tahmin eden Toulouse Kontu da ordusunu taarruza hazırlıyordu. Nihayetinde başta Flander Kontu Robert olmak üzere diğer kontlar araya girip iki komutanı barıştırdı (Edgington, 2013: 243-244).

*Historia'*ya göre yaşananlardan sonra Flander Kontu Robert, Normandiya Kontu Robert, Raymond St. Gilles ve diğer tüm kontlar anavatanlarına dönme niyetlerini Godfrey'e bildirdiler. Godfrey vazifesini hatırlatıp diğerleriyle vedalaştı. Bu esnada Raymond ve Godfrey'in barıştığını öğrenen Arsuf halkı hemen anlaşma için bir heyet, fidye ücreti ve rehine gönderip Godfrey'le anlaştı (Edgington, 2013: 244).

Albertus Aquensis, *Historia'*sının ilk cildini Bohemund'un Katolik Hristiyan Lazkiye halkına saldırısıyla sonlandırmaktadır. Haçlı kontları evlerine dönüş yolunda Jubayl civarında istirahat etmekteyken Bohemund'un Lazkiye'yi kuşattığı haberi geldi. Bohemund'un yoğun taarruzu esnasında Piza ve Ceneviz donanmaları gelmiş, Bohemund onlara, şehirdekilerin sapkın ve Hristiyan düşmanı kötü kimseler olduklarını söylemişti. Bu şekilde Ceneviz ve Piza donanmasının da desteğini alarak saldırıları şiddetlendirdi. Pizalıların Daimbert adlı piskoposu şehre girince gerçeği öğrendi. Piskopos, Ceneviz ve Piza donanmalarına gerçeği anlatınca denizciler kuşatmadan çekildi. Haçlı Kontlarının mektubuna, Cenevizlilerin ve Pizalıların ısrarına karşın Bohemund kuşatmayı kaldırmamakta direniyordu. Bunun üzerine Haçlı Ordusu toplanıp Lazkiye üzerine yürüdü; ancak desteğinin ve ordusunun hızla azaldığını fark eden Bohemund kuşatmayı kaldırıp kaçmıştı (Edgington, 2013: 245-249). Görüldüğü üzere Albertus Aquensis, *Historia'*nın ilk cildinin sonunda bilhassa Bohemund ve Raymond St. Gilles konusunda oldukça suçlayıcı ifadeler kullanmaktadır. Birinci Haçlı Seferi'ne ait günümüzdeki bilgilerin büyük bölümünün Bohemund taraftarı bakış açısıyla yazılan kroniklerden olduğu hesaba katılınca Albertus'un eserinin ve bilhassa eserinin sonunda, Bohemund'un yalanlarla Hristiyanları, Hristiyanlara saldırtacak kadar çıkarlarını kutsallardan üstün tutan biri olduğu ifadeleri ayrı bir önem taşımaktadır. Bu durum aynı zamanda Haçlı Seferlerinin 'sadece dinî saikle' yapıldığı tezine en büyük cevaptır.

*Historia'*nın ilk cildinin son kaydı, Bohemund'un Antakya'ya döndüğü, diğer kontların memleketlerine dönüş yolculuklarını ayarladıkları, ancak Lazkiye, Tartus ve hâkimiyetindeki diğer yerleri Bohemund'a kaptıracağı endişesi taşıyan Raymond'ın anavatanına dönmekten vazgeçişiyse sona ermektedir (Edgington, 2013: 249).

Sonuç

Birinci Haçlı Seferi sırasında yaşananlar, kısmi farklılıklar da olsa genel hatlarıyla Latin kaynaklarında aynıdır. Söz gelimi Halkın Haçlı Seferi sırasında, Hristiyan hacıların gerek kendi dindaşlarına gerekse Yahudilere uyguladığı zulüm, Avrupa'da giriştikleri talan ve neden oldukları karmaşa konusunda Albertus Aquensis, Ekkehard von Aura ve Yahudi kronikleri hemfikirdir. Bunun yanında Haçlı kontlarının, sözde yardım etmek için geldikleri İstanbul'da kiliseleri dahi yağmalamaktan çekinmemeleri, Müslümanlara karşı destek olmak için geldikleri Bizans kuvvetleriyle defalarca çarpışmaları ve Bizans İmparatoru Alexios tarafından para, hediye ve gerektiğinde güç kullanılarak zorlukla Anadolu'ya geçirildikleri konusunda neredeyse tüm Latin vakayinâme yazarları aynı kanıdadır. Ayrıca Haçlı Ordusu'nun Antakya, Ma'arratünnümân, el-Bâre ve Kudüs'te gerçekleştirdiği katliamlar, bizzat sefere katılan vakayinâme yazarlarınca dile getirilmekte, eserini görgü şahitlerine dayandırdığı anlaşılan Albertus Aquensis'in kroniğinde de bu durum teyit edilmektedir. Haçlı Ordusu'nun tüm insanî değerleri altüst ederek Ma'arratünnümân'da Müslümanların cesetlerini pişirip yedikleri Albertus Aquensis dâhil tüm kaynaklarda yer bulmuştur. Buna karşın böylesine korkunç bir hadisenin vakayinâme sayfaları arasında âdeta unutulup gitmesi, Müslümanların uyguladığı zulümleri uzun uzun anlatan modern Ortaçağ tarihçilerinin, bu hadiseyi göz ardı etmesi oldukça dikkat çekicidir. Birinci Haçlı Seferinin Latin kaynaklarının hemfikir olduğu diğer bir nokta, dönemin Müslüman Dünyası'nın parçalanmışlığıdır. Bu duruma en güzel örnek, Haçlılar Kudüs önlerine gelene kadar Fatımilerin ittifak arayışı ve Kürboğa'nın ordusunun kişisel ihtiraslar nedeniyle dağılmasıdır.

Birinci Haçlı Seferini anlatan Latin kaynaklar üslup açısından incelendiğinde nefret söylemi hemen göze çarpmaktadır. İslâmiyet, Hz. Peygamber (sav) ve Türkler için en ağır hakaretler kullanılmış, camiler "şeytanın evi" olarak tarif edilmiş, tekbir sesleri "şeytani çığlıklar" olarak ifade edilmiştir. Bu kaynakların Müslümanları ya da Türkleri ifade etmek için "putperest" ifadesini sıklıkla kullanmaları dikkat çekicidir. Buna karşın mezkûr eserlerin neşirlerini yapan John H. Hill gibi modern Ortaçağ tarihçilerinin dahi aynı ifadeyi kullanması çok daha ilgi çekicidir.

Albertus Aquensis'in *Historia*'sında ise Guibertus Novigenti gibi Müslümanların, Hz. Peygamber'e taptıklarını sanacak kadar bilgisiz, çağdaşı sayılabilecek kaynakların aksine Müslümanlara karşı çok daha mutedil bir üslup kullandığı görülecektir. İslâm Dünyası'ndaki Şîî-Sünnî ayırımına ve Müslümanların mabetlerde resim ya da ikon kullanmadığına vakıf olacak kadar bilgi sahibi olan Albertus, her nedense Müslümanlar için çoktanrılı ya da putperest ve kâfir ya da dinsiz gibi ithamlardan vazgeçmemektedir. Ancak yukarıda belirtildiği gibi çağdaşları kadar bilgisiz olmasa da bu durum elbette müellifin tamamen objektif olduğu anlamına gelmemektedir; sadece çağının koşullarına göre nispeten objektife yakındır.

Albertus Aquensis, eserini temel kaynak olarak kullanan sonraki asır tarihçisi Willermus Tyrensis hesaba katılmazsa, Kutsal Savaş'ın fitilini ateşleyen kişinin Papa II. Urbanus değil, Pierre L'Hermit olduğunu savunan tek vakayinâme yazarıdır. Bunun arka planında Albertus'un Alman kökenli olması ve Papalıkla Kutsal Roma İmparatoru IV. Heinrich arasındaki gerilimde ırkdaşının tarafına meyletmesi olmalıdır; zira eseri boyunca gerek Papa'dan gerekse Papalık *legati* Adhemar'ın faaliyetlerinden ancak satır aralarında söz etmiş, iki şahsiyetin rollerini geri plana itmiştir. Bu durumun tabii sonucu olarak Pierre L'Hermit'in faaliyetleri en tafsilatlı biçimde *Historia*'da aktarılmıştır. Ayrıca Ekkehard von Aura dışında dönemin Latin kaynaklarında yer bulmayan Emicho ve Gottschalk'ın orduları, bu orduların Yahudilere uyguladığı katliamlar konusunda da *Historia* çok kıymetli bir kaynak konumundadır.

Birinci Haçlı Seferinin görgü şahidi Latin kaynaklarından *Gesta Francorum*, Bohemund'un maiyetindeki bir asker/şövalye tarafından, *Historia Francorum Qui Ceperunt*, Raymond St. Gilles'in ordu vaizi Raimundus Aguilers tarafından, *Gesta Francorum Iherusalem peregrinantium*, önce Stephen de Blois, sonra Baudouin de Boulogne'nin ordusunda yer alan Fulcherius Carnotensis tarafından yazıldığı ve diğer görgü şahidi Peter Tudebodus da eserini *Gesta Francorum*'u neredeyse tıpatıp kopya ettiği için Kudüs Krallığı'nın ilk yöneticisi olan Godfrey de Boulogne'nin faaliyetleri konusunda Albertus Aquensis tek kaynaktır. Diğer vakayinâmelerde çok silik bir şahsiyet olarak geri planda kalan Godfrey'i temel karakter olarak alan *Historia*, böylelikle Birinci Haçlı Seferi tarihinde eksik kalan büyük bir boşluğu doldurmaktadır. Godfrey'in ayı saldırısıyla yaralanması, Haçlıların Antakya kuşatması sırasında bir Türk askerini kılıcıyla ikiye ayırması bu epik anlatım tarzının göze çarpan örnekleridir.

Bununla birlikte *Historia*'da göze çarpan diğer bir husus, Godfrey'in kahramanlaştırıldığı kadar Raymond St. Gilles'in tenkit edilmesidir. Albertus, eseri boyunca Raymond'ı hain, güvenilmez, rüşvetçi, ikiyüzlü biri olarak resmetmekte, kendi çıkarları için Haçlıların başarısını engelleyecek kadar çıkarıcı biri olarak sunmaktadır. *Historia*'nın ilk bölümlerinde olmasa da ilerleyen kısımlarda Bizans İmparatoru Alexios ve imparatorun temsilcisi Kumandan Tatikios da bu menfi bakış açısından nasiplerini almışlardır. Örnek vermek gerekirse Haçlıların Antakya kuşatması sırasında karşılaştıkları güçlükler yüzünden hastalığını bahane ederek ordudan ayrılan Stephen de Blois, dönüş yolunda destek kuvvetleriyle gelen Alexios'u

dönmeye ikna etmiştir. Ancak diğer dönem kaynaklarında olduğu gibi *Historia'* da da yardım için yola çıkan Alexios ve söz verdiği yardımı getiren Tatikios, Stephen de Blois'den daha sert hakaretlere maruz kalmıştır. Bunun yanında dönem kaynaklarında hâkim olan Ortodoksları ya da Rumları aşağılayıcı üslup, *Historia'* da göze çarpmamaktadır. Albertus sadece eserinin iki yerinde Bizanslılar için "efemine" tabirini kullanarak çağdaşlarının eğilimine ayak uydurmuştur. Bu durum aynı zamanda Katoliklerin, Bizanslılara nasıl baktığını da ortaya koymaktadır.

*Historia'*nun tarihi kaynak olarak diğer bir önemi, bölgedeki ilk Latin devleti olan Urfa Haçlı Kontluğu'nun kurucusu Baudouin de Boulogne'un faaliyetlerine, Baudouin'in maiyetinde yer alan Fulcherius'tan bile daha fazla yer ayırması ve ayrıntıya girmesidir. Bunun yanında verdiği bilgilerin, en önemli yerel kaynaklardan olan *Anonim Süryani Vakayinâmesi* ve *Urfalı Mateos'un Vakayinâmesi*'yle örtüştüğü görülmüştür. Bu nedenle Urfa Haçlı Kontluğu tarihi için en önemli Latin kroniği konumundadır. Örneğin Tancred ve Baudouin'in birbirleri ardına çıktıkları Kilikya seferi sırasında bu iki önemli Haçlı komutan arasında patlak veren çatışma, iki grubun savaşması, Urfa yöneticisi Thoros'un bertaraf edilmesi ve Baudouin'in kendisine karşı tertiplenen isyanı bastırıp hâkimiyetini sağlamlaştırması *Historia'* da ayrıntılı biçimde aktarılmaktadır. Ayrıca bölgedeki Ermeni ve Süryani halkın Haçlıların hâkimiyeti sağlamalarına ne kadar yardımcı oldukları da Albertus'un sunduğu bilgilerle daha anlaşılır olmaktadır.

Albertus, Haçlıların Antakya, el-Bâre, Ma'arratünnumân ve Kudüs katliamlarını net biçimde resmetmektedir. Öyle ki diğer çağdaş kaynaklarla da neredeyse tamamen örtüşen katliam ayrıntıları, modern Batılı tarihçilerin tevül zorlamalarını boşa çıkarmaktadır. Öldürülenlerin sayısı kaynaktan kaynağa farklılık gösterse de o dönemde dahi havsaları zorlayacak bir kıyım yaşandığı, Haçlıların kadın-erkek, çocuk-yaşlı hatta bebek demeden çok sayıda kişiyi katlettikleri bir vakiadır. *Historia*, sunduğu ayrıntılarla bu elim hadiselerin delillendirilmesinde çok önemli bir önem arz etmektedir.

*Historia'*nun aktarımında, tarihsel bir kökene dayanmadığı bariz biçimde anlaşılacak öğeler de yok değildir. Örneğin Kılıçarslan'ın ağzından hem Dorylaion Savaşı'ndan sonra karşısına çıkan diğer Türk emirlerine hem de Büyük Selçuklu Sultanı Berkyaruk'a uzun uzun Haçlıları övmesi, esere renk katma amaçlı konulduğu açıktır; zira Berkyaruk'la Kılıçarslan arasında geçen bir konuşmanın bir Latin kaynağı tarafından bilinmesi imkânsızdır. Buna karşın Birinci Haçlı Seferi gibi İslâm kaynaklarının çok yetersiz olduğu bir alanda, çağının koşulları ve tarih yazıcılığı göz önüne katıldığında *Historia'*nun sunduğu bilgiler çok kıymetlidir.

Sonuç olarak Birinci Haçlı Seferinin nedenlerinin ve sonuçlarının daha iyi anlaşılması için seferler sırasında yaşananların da çok iyi bilinmesi gerekmektedir. Kutsal Savaş çağrısı ve Birinci Haçlı Seferi konusunda özgün anlatıma sahip dört kaynak vardır; bunlar, Raimundus Aguilers, Fulcherius Carnotensis, *Gesta Francorum* ve Albertus Aquensis'tir. Bu dört kaynak içerisinde sefere dair en fazla ayrıntı barındıran ve en hacimliyi yine *Historia'* dır. Albertus, anlaşıldığı kadarıyla sefere bizzat iştirak etmemiş olmanın verdiği eksikliği, bolca tanıkla görüşerek gidermeye çalışmıştır.

Tüm bunların ışığında Albertus Aquensis'in eseri hem sunduğu özgün bilgiler hem de hadiselerden kısa bir süre sonra yazılmış olması hasebiyle büyük öneme haizdir. *Historia*, diğer görgü tanığı vakayinâmelerin sadece ana hatlarını verdiği birçok konu hakkında sunduğu ayrıntılar ve diğer kaynaklarda mevcut olmayan konularla ilgili ihtiva ettiği malumat sayesinde Birinci Haçlı Seferi tarihi için vazgeçilmez bir kaynaktır.

KAYNAKÇA

- ASBRIDGE, Thomas (2014). *Haçlı Seferleri*, çev. Ekin Duru. İstanbul: Say Yayınları.
- AYAN, Ergin (2013). *Anonim Haçlı Tarihi*. İstanbul: Selenge Yayınları.
- AYAN, Ergin (2016). *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- CADOMENSIS, R., Bachrach, B. S., & Bachrach, D. S. (2012). *The Gesta Tancredi of Ralph of Caen a history of the Normans on the First Crusade*. Farnham: Ashgate.
- CARNOTENSIS, Fulcherius (2009). *Kudüs Seferi*, çev. İlcan. Bihter Barlas. İstanbul: IQ Yayıncılık.
- CRAWFORD, Paul F (2011). "Four Myths about the Crusades", *Intercollegiate Review*, S 46/1, s. 13-22.
- ÇELİK, Sebahattin (2006). *Anonim Süryani Vakayinâmesine Göre 1. Haçlı Seferi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DEMİRKENT, Işın (2013). *Haçlı Seferleri*. İstanbul: Dünya Yayıncılık.
- DEMİRKENT, Işın (2013b). *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi*. 2 cilt. Ankara: TTK.
- EDGINGTON, Susan B. (1998). "Albert of Aachen Reappraised". *From Clermont to Jerusalem içinde*, ed. A. Murray. 55-68 . Brepols: Brepols Publishers.
- el-AZİMİ (2006). *Azîmî Tarihi*, nşr. Ali Sevim. Ankara: TTK Yayınları.
- FRANCE, John (1996). *Victory in the East: A Military History of the First Crusade*. Cambridge: Cambridge University Press.
- GUIBERT of Nogent (1997). *Gesta Dei Per Francos: The Deeds of God Through the Franks*, nşr. Robert Levine. Woodbridge: The Boydell Press.
- İBN KESİR, Ebû'l-Fidâ (1994). *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, çev. Mehmet Keskin. 15 cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- İBNÜ'L-ESİR (1987). *el-Kamil Fi't-Tarih* (çev. Abdülkerim Özaydın) İstanbul: Bahar Yayınları.

- KOMMENA, Anna (1996). *Alexiad*, nşr. Bilge Umar. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- MADDEN, Thomas F. (2012). "Rivers of Blood: An Analysis of One Aspect of the Crusader Conquest of Jerusalem in 1099", *Revista Chilena de Estudios Medievales* C. 1, s. 25-37.
- MONACHUS R., & Sweetenham, C. (2011). *Robert the Monks history of the First Crusade: "Historia Iherosolimitana"*. Farnham: Ashgate.
- MUNRO, Dana C (1906). "The Speech of Pope Urban II. At Clermont, 1095", *The American Historical Review*, S.11/2, s. 231-242.
- RAYMOND., Hill, J. H., & Hill, L. L. (1968). *Historia Francorum qui ceperunt Iherusalem*. Philadelphia: The American Philosophical Society.
- RUBENSTEIN, Jay (2008)., "Cannibals and Crusaders", *French Historical Studies* c. 31, S. 4 s. 530-550.
- SEVİM, Ali (2014). *Zübdetü'l-Haleb Min Târîhi Haleb'de Selçuklular*. Ankara: TTK Yayınları.
- URFALI MATEOS (1962). *Urfalı Mateos Vekayi-Nâmesi (952-1136) ve Papaz Gregor'un Zeyli (1136-1162)*, çev. Hrant D. Andreasyan) Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.